

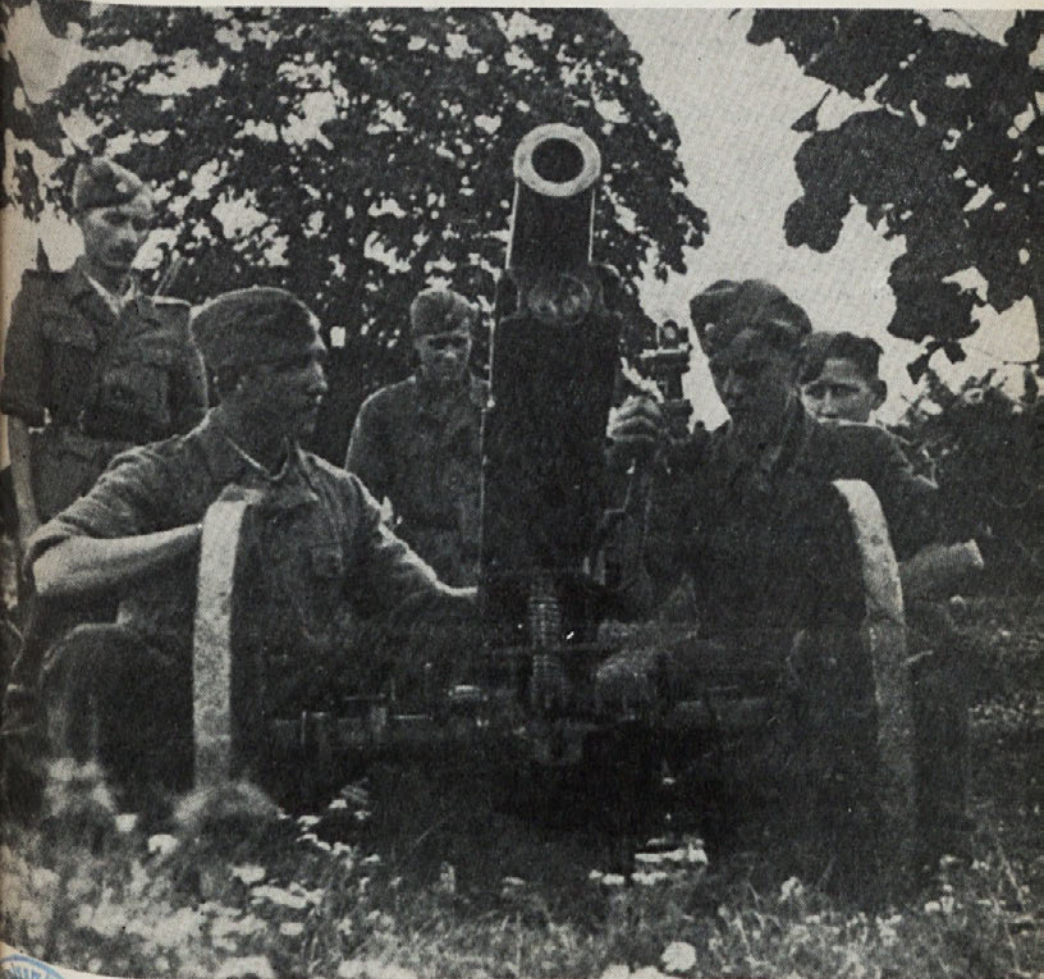

Taboro

BOG

NAROD

DOMOVINA

1978

EL FORTIN

4546

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov ● TAVOR je last in vestnik Tabora SPB ● Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od glavnega odbora ● Izdaja ga konzorcij. Predsednik inž. Anton Matičič ● Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TAVOR is the voice of the Confederation of the United Slovene Anticommunists.

TAVOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos ● Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 33-7213.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.404.235

Naročnina: Argentina 2.000.— pesov; Južna Amerika 4.— dolarje; Evropa — Avstralija 6.— dolarjev; ZDA in Kanada 7.— dolarjev (zračno paketi). Letalska naročnina za vse države: 10.— dolarjev.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: inž. Anton Matičič, Igualdad 1110, 1655, J. L. Suárez — Bs. As., Argentina, Telefon: 766-7513.

NASLOVNA SLIKA

Kadar je v skrito komunistično gnezdo bruhnil domobranski top svoj pravični ogenj, ni ostal eden strahopetnih „herojev“ na svojem mestu in domobranski bojevniki so rešili novo postojanko na poti k resnični svobodi slovenskega naroda, ki je o pravem času dal vsemu svobodoljubnemu človeštvu mogočni zgled, ko je v najtežjih okoliščinah tuje okupacije preko svojih dičnih domobrancev pokazal edino pravilno pot: Svobodni sveta, združite se! Za Boga — Narod — Domovino!

PORAVNAJTE NAROČNINO!

EL TERRORISMO, UNA EMPRESA MULTINACIONAL

(„La Prensa“, Buenos Aires, 26/3/1978.—)

Para millones de europeos, especialmente entre quienes desempeñan cargos de responsabilidad en la vida pública, el secuestro del ex primer ministro italiano Aldo Moro es una múltiple lección. Ha quedado demostrado que el terrorismo no es un problema local, propio de países subdesarrollados. Los hechos —no las teorías de políticos calculadores y de sociólogos improvisados— así lo han confirmado. Ahora se advierte, en primer término, que el terrorismo y la violencia se han instalado en todo el mundo occidental; en segundo término, que no se manifiesta en la Unión Soviética y sus satélites. ¿Por qué no hay violencia y terrorismo en los países dominados por el Kremlin? Es bien sabido que sus pueblos padecen un bajísimo nivel de vida, supresión de libertades, sofocación del pensamiento y violación sistemática de los derechos humanos. La respuesta es que no ya la violencia sino la simple manifestación de una disidencia constituye el más grave delito, el delito por antonomasia; y porque, además y fundamentalmente, la violencia y el terrorismo son ejercidas por instrucciones de los jefes comunistas fuera de su territorio.

Digámoslo en pocas pero inequívocas palabras: lo que hoy padece Italia lo hemos padecido ya nosotros. En ambos países el fenómeno se planteó en idénticos términos. Con una diferencia que, bien observada, torna cínicos los argumentos empleados en ambos casos por las respectivas bandas asesinas. En la Argentina la guerrilla pretextó su acción “ante la falta de un gobierno elegido por el pueblo”, y en Italia, donde el actual gobierno no reconoce otro origen, ni otra voluntad, invocó “la permanente explotación de las masas populares”. De manera que sería perder el tiempo penetrar en ese juego de palabras para encontrar la verdadera razón de ser del terrorismo.

El terrorismo no tiene otra doctrina que la del propio terrorismo.

¿Qué busca? ¿Qué pretende? Simplemente la inestabilidad de los gobiernos, la dislocación de la sociedad democrática, el desorden, en las ideas y en la economía, del mundo occidental. Hasta ahora, aunque sea en parte, lo ha conseguido. ¿Cómo explicar, sino, apenas hace 60 días, la firma de varios dirigentes políticos europeos —demócrata cristianos, social-demócratas, socialistas, comunistas, centristas— en un documento dirigido al gobierno argentino y en el que se pedía la “libertad de los presos políticos”, entendiéndose por tales a conocidos terroristas? La ligereza que implica esa adhesión se pone de resalto cuando aquellos no podían ignorar que el documento fue elaborado y girado por un supuesto “comité de solidaridad”, acerca de cuya filiación ideológica debieran haber estado previamente enterados. ¿No fue acaso un senador comunista italiano el que auspició la reunión de prensa celebrada en Roma, convocada por dirigentes guerrilleros argentinos?

El carácter multinacional del terrorismo ya no se discute y se sabe que algunos países árabes —todos conocen los contactos entre los montoneros y la OLP— transfieren parte de sus armas, además de sus dólares, a las organizaciones guerrilleras que actúan en distintos países. ¿Quién mueve los hilos de esas diferentes organizaciones, instruye y disciplina a sus huestes? Detrás de todas ellas actúa un “estado mayor lejano” que sirve a una doctrina de la estrategia global. Porque sea cual fuere el signo ideológico de la guerrilla —montonera, trotskysta, guevarista, castrista, maofista, anarquista—, lo cierto es que toda ella actúa, en los hechos al servicio de Moscú. ¿Qué busca Moscú, sino el debilitamiento de Occidente, la guerra civil, el caos político y el extremo enfrentamiento social? Todo eso se lo viene proveyendo la guerrilla, que dispone de un rostro diferente para cada país y de un sistema apropiado a cada situación. En este plano, la confrontación entre Oriente y Occidente se verifica igual que en las falsas “guerras de liberación”, que los soviéticos están dispuestos a luchar hasta la última gota de sangre de los demás.

Alentamos la esperanza de que los europeos comprendan, finalmente, que la guerrilla es un instrumento, cruel y refinado al mismo tiempo, de la lucha por el poder mundial que hoy libra la URSS.

TERORIZEM – VEČNARODNO PODJETJE

Za milijone Evropejcev, posebno za one, ki so na odgovornih mestih v javnih funkcijah, je ugrabitev bivšega italijanskega ministrskega predsednika Alda Mora večkratna lekcija. Ta ugrabitev je dokaz, da terorizem ni lokalni primer lasten nerazvitim državam. Dejstva — in ne teorije računarskih politikov ter improviziranih sociologov — so to potrdila. Sedaj je jasno, da se terorizem in nasilje pojavljata v vsem zapadnem svetu;

ni ju pa v Sovjetski zvezi in njenih satelitih. Zakaj ni nasilja in terorizma v deželah pod Kremljevim gospodstvom? Dobro je znano, da ti narodi prenašajo enega najnižjih življenskih nivojev, ukinitve svoboščin, zadužitve mišljenja in sistematske kršitve človeških pravic. Na to vprašanje nam odgovori dejstvo, da v teh deželah smatrajo že neskladje za najhujši zločin in, da so poleg tega in predvsem po navodilih komunističnih veljakov, nasilje in terorizem izvajata na ozemljih izven njihove oblasti.

Ugotoviti moramo da, kar danes trpi Italija, smo trpeli tudi mi. V obeh državah so slučajji enaki. Pripomnili bi samo, da je v ciničnem zagovarjanju uporabljenem v obeh slučajjih mala razlika. V Argentini je zagovarjala gverila svojo akcijo z „odsotnostjo vlade, izvoljene po narodu“. V Italiji pa, kjer je vlada izvoljena in po volji naroda, proglašajo „stalno izkoriščanje ljudskih mas“. Izguba časa bi bila, skušati prodreti v to besedno igro in odkriti pravi razlog za teror.

Doktrina terorizma je terorizem sam po sebi. Kaj torej išče terorizem? Kaj hoče? Enostavno nestabilnost vlad, razkroj demokratske družbe, nered v idejah in gospodarstvu zapadnega sveta. Do sedaj, čeprav delno, je to dosegel. Kako naj sicer razložimo podpis pred nekako dvema meseci argentinski vladi namenjenega dokumenta, kjer so podpisi večih evropskih političnih voditeljev — krščanskih demokratov, social-demokratov, socialistov, komunistov, sredincev — in kjer prosijo „svobodo za politične zapornike“, kateri niso drugo, kot poznani teroristi? Lahkotnost te pridružitve je razvidna iz dejstva, da so morali biti poučeni, da je dokument pripravil in poslal takoimenovani „odbor solidarnosti“, o katerega ideološki pripadnosti bi morali biti poprej informirani. Ali ni bil italijanski komunistični senator pokrovitelj tiskovne konference v Rimu, katero so sklicali argentinski gverilski voditelji?

O večnarodnem značaju terorizma se ne razpravlja več in znano je, da nekatere arabske države — vsi poznajo zveze med „montoneros-i“*) in Palestinsko osvobodilno organizacijo — pošiljajo del svojega orožja, poleg svojih dolarjev, gverilskim organizacijam v raznih državah. Kam vodijo niti teh raznih organizacij, kdo vadi in poučuje njih čete? Za vsem tem je „daljni glavni stan“, ki služi doktrini svetovne strategije. Vseeno je, kakšen je ideološki znak gverile — trockističen, guevarističen, castrističen, maoističen, anarhističen —, gotovo je le, da s svojimi dejanji služi Moskvi. Kaj hoče Moskva drugega, kot oslabitev zapada, državljansko vojno, politični kaos in skrajno socialno nasprotstvo? Vse to ji da gverila, ki ima drugačen obraz v vsaki državi in primeren sistem v vsakem položaju. Tudi tu se vidi nasprotje med Vzhodom in Zapadom, kot v takoimenovanih „osvobodilnih vojnah“, kjer so sovjeti pripravljene boriti se do zadnje kaplje krvi — ostalih.

*) Montoneros — ime gverilske organizacije v Argentini (Op. ur.).

Upamo, da bodo evropejci končno spoznali, da je gverila krvoločno in istočasno prefinjeno orodje v borbi za svetovno nadoblast, ki jo sedaj vodi Sovjetska zveza.

„La Prensa“, Buenos Aires, 26/3/1978.

ZA ZGODOVINO

USODNI DNEVI – USODNI KORAKI

(Nekaj gradiva iz arhiva izvirnih dokumentov.)

Dnevnik dr. Stanka Kocipra, adjutanta in osebnega tajnika predsednika generala Leona Rupnika

(Nadaljevanje)

Msgr. Škerbec: — Gospod general, hvala vam lepa za odlično poročilo, ki nas je popolnoma umirilo. Vemo, da smo Slovenci imeli v vas velikega moža, ki je nosil vso težo okupacije na svojih preizkušenih ramelih. Gospod general, ves slovenski narod vam bo ostal večen dolжник za vaše odlozno delo. Mi vsi smo prepričani, da ste vse delali kot jugoslovanski general in da ste še danes jugoslovanski general po mišljenju in značaju. Vse ste delali, kakor je bilo potrebno. — Sedaj ste nam podali poročilo, ki nas je pomirilo. *Toda mi vsak dan čakamo angleških tankov.* (Po vsem, kar je general pravkar povedal, sem za trenutek presenečen dvignil pogled iznad beležnice; moje oči so se srečale s prezidentovimi. V njih sem opazil še več kot presenečenje... Glava se mu je značilno potresala.*) V Italiji je nemška armada v razsulu. V bližnji bodočnosti bodo nastale korenite mednarodne politične spremembe, do katerih bomo morali zavzeti stališče.

*) — Ko sva že v begunstvu v Millstattu z generalom prebirala in glosirala te zapiske, mi je dejal, da je bil „paf“ in je za trenutek celo zakolebal v prepričanju, da zahodnih zaveznikov k nam ne bo — kljub vsem dejstvom, ki so dokazovala pravilnost tega njegovega prepričanja. Škerbec je te besede namreč tako poudaril, kot da se oslanja na nekaj realnega. To kolebavost je mogoče opaziti na začetku generalovega odgovora Škerbcu. Toda tekom razpravljanja se je zopet ujel na trdnih temeljih dejstev.

— Vse slovenske stranke bodo vaše napore in delo tega časa branile, ker je bilo koristno za Jugoslavijo. Toda, gospod general, sedaj hočemo jasnosti. Treba je napraviti vse korake, da ne pridejo Titovci v Ljubljano in ne prevzamejo oblasti. Tedaj mi vsi izgubimo življenje. — Pri našem delu pa moramo računati z mentaliteto Angloamerikancev. *Kdor je z Nemci sodeloval, ne bo mogel pod Angloamerikanci reprezentirati Slovencev.* (!!)

Govorim odkrito. Skrbeti moramo, da bomo ustvarili položaj, ki ga bodo Angloamerikanci odobrili. Najhujše bi bilo, da bi bil narod brez vodstva! Sedaj moramo skupaj ustvariti reprezentanta, ki bo za Angloamerikance akeptabel. Med nami in predvsem med nami in na domobranstvom ne sme priti do trenj. (Potem je zopet na dolgo in na široko govoril o hvaležnosti do generala..., da bi se tako čim lažje in čim prej umaknil...) Sedaj stojimo na prehodu. Angloamerikanci so predstavniki demokracije. Gre za to, ali bomo pustili do veljave Titovo laži-demokracijo, ali bomo ustvarili pravo demokracijo. Da preprečimo nesporazume, *moramo najti modus, kako urediti ta prehod. To naj bi bila bistvena točka našega današnjega pomenka!* — Pri tem se moramo držati poti, ki jo je nakazal v svoji poslanici četnikom vojvoda Jevdjević, da od Nemcev sicer sprejemamo vso pomoč in storimo vse, da ostanemo z njimi v najboljših odnosih zaradi borbe proti Titu, toda za nas ostanejo okupatorji. Naši zavezniki so samo Angloamerikanci, čeprav so največji krivci naše nesreče. Vendar ne smemo iti tako daleč, da bi Angloamerikanci izgubili v nas zaupanje do tolikšne mere, da bi proti nam še nadalje podpirali naše nasprotnike. (Tudi msgr. Škerbecu torej ni za borbo proti komunizmu in za njegovo uničenje toliko kot za to, kdo bo — *na oblasti!!!*)

Gen. Rupnik: — Moje preprosto mišljenje kot Slovenca in vojaka je sledeče: Poglavitni in takorekoč edini naš sovražnik je po letu 1943 — komunizem. Ergo se moramo boriti proti tej Titovi družini do skrajnosti. — Resnični demokrati — če seveda sploh pridejo v našo državo — bodo potem tu videli red in disciplino in takrat — *mislim* — *ne bo težko, da jaz grem in vi — demokratsko sestavljeni narodni odbor takrat zasedete mesto, kjer sedaj jaz sedim; jaz pa se bom s svojimi domobranci boril samo še kot vojak proti komunizmu, ki ga — kakor že rečeno — smatram za glavnega sovražnika našega malega naroda.* Vi se boste potem kot politični forum pogajali z Angloamerikanci in priborili svojemu narodu čim bolj ugodno stališče proti Titu. Mislim, da je to popolnoma enostavno in tudi edino možno ter koristno. Zakaj trenutno je to nemogoče storiti tako, da bi bili zavezniki z vašo akcijo zadovoljni in Nemci sporazumni. Z Nemci pa moramo — kakor že rečeno — voziti dobro do konca, ker se nam v nasprotnem primeru sedaj, ko je fronta najbolj napeta — *mislim* pri nas doma; v svetu me ne briga — ta lahko pretrga in nihče več ne prepreči vdora Tita. S tem je splavala tudi vaša oblast po vodi, ker bo Tito tudi na skrajnem severu Jugoslavije, kjer so sedaj zbrane nacionalne sile, postal dejstvo, ki ga bodo zavezniki morali priznati. *Jaz pa čutim za svojo*

sveto dolžnost, da našo skupno jugoslovansko fronto proti Titu obdržim neprebitno, čeprav bi se morali po trenutnem položaju umikati. Na tej fronti so mi — v strogo vojaškem pogledu — Nemci zavezniki; kot vsakdo, kdor se bori proti boljševizmu, posebno, ker smatram, da je ta vojna strogo ideološka — pri nas imamo itak istočasno revolucijo! — in bo vse nacionalne probleme po zmagi protikomunistične miselnosti lahko rešiti. — posebno, ker so Nemci na svetovnih frontah poraženi! Pri nas pa vendar še predstavljajo faktor, ki nam je lahko v veliko oporo; če ne z drugim, s tem, da nam izroče orožje in magacine, če gredo. Zato čutim za svojo sveto dolžnost in obveznost do naroda, da svojo odiozno in samo narodu posvečeno vlogo — tudi v kolikor je politična — odigram do konca! Ko pa pridejo zavezniki — če sedaj sploh pridejo, ker, gospod dekan (Škerbec), moram vas opozoriti, da jaz ne pričakujem tako trdno in v nekaj dneh zavezniške tanke, kot vi — če pa torej zavezniki pridejo, se glavi zamenjata. *Na moje politično mesto stopi demokratsko sestavljeni narodni odbor, ki zaveznikom dopove, da je bil Rupnik samo njegov figurant, ki je bil primeren za čas nemške okupacije. Kajti prepričan sem, če zavezniki pridejo, da bodo tudi razumeli naš položaj — ker so zastopniki prave demokracije, kakor ste rekli, gospod dekan — in boste z njimi lahko delali — lažje kot jaz z Nemci... Prepričan sem, da bodo pustili tudi domobranstvu vzdrževati red; — in z domobranstvom, za katerega sem zastavil svojo čast in napore in sem mu posvetil vse svoje srce, bi rad ostal!* — Gospodje, govoril sem odkrito, pošteno in iskreno — kot vojak!

(Sledi.)

NEPOJMLJIVA TRAGIKA

V minulih letih smo v svetovnem časopisju lahko brali o tragičnih slučajih nemških vojnih ujetnikov, ki so se po desetletjih izgubljenosti v anonimni razsežnosti Sovjetske zveze vrnili domov. Pred nedavnim smo se tudi čudili vzdržljivosti in obenem zgrozili ob tragiki japonskega vojaka, ki je trideset let vojeval svojo privatno vojno nekje v neprodirnih pragozdovih izgubljenega otočja Tihega oceana. Kakšna tragika!

Da pa je mimo nekoga lahko odšlo dvaintrideset let življenja zaradi skrivanja v lastni domovini, to svetovno prvenstvo je bilo prihranjeno samo — slovenskemu človeku...

Po svetovnem časopisju smo v prvi številki letošnjega Tabora prinesli nepojmljivo novico, da je pri Žalni na Dolenjskem po dvaintridesetih letih skrivanja prišel na dan — nekdanji domobranec Janez Rus.

Za svetovno časopisje to ni bilo nič drugega, kot mična senzacija. Kot cni Japonec, ki je trideset let vojeval svojo vojno... Svet je vse preveč ujet v vrtoglavico sodobnosti, da bi se kaj več zaustavil ob slučaju nekega

Janeza Rusa, da bi odluščil senzacionalno skorjo in se srečal z grozoto jedra.

Janez Rus se je skrival dvaintrideset let — v lastni domovini! — Zakaj? Ker mi jedro te nepojmljive tragike poznamo do vseh odtenkov, smo naprosili naše sodelavce v domovini, da nam sporoče, kako je domovina sprejela slučaj Janeza Rusa. — Kaj pove narodu nepojmljiva tragika Janeza Rusa?

Doslej smo prejeli dva časopisna izrezka.

Mariborski „VEČER“ je dne 13. januarja t. l. celo s sliko Janeza Rusa prinesel naslednje:

„JANEZ RUS NI OSTAL SAM — POMOČ PROSTOVOLJNEMU JETNIKU.“

64-letni Janez Rus, človek, ki se je 33 let skrival v svoji hiši v vasi Žalne pri Grosupljem blizu Ljubljane, ker se je bal, da ga bo nova oblast „ubila“, se je šele sedaj prepričal o nesmiselnosti svojega dolgoletnega skrivanja in prostovoljnega jetništva. Od trenutka, ko so ga 4. januarja okrog 14. ure odkrili v njegovem skrivališču na podstrešju, pa vse do danes se Janez Rus ne more načuditi, kako vljudno in lepo ravnaajo ljudje z njim, četudi je konec vojske dočakal kot pripadnik domobrancev.

„Rad bi delal, da bi se tako vključil v življenje,“ je izjavil Janez Rus po prihodu na svobodo, in vse kaže, da se mu bo ta želja v najkrajšem času izpolnila.

„Janezu Rusu zdaj pomagamo, da bo prišel do potrebnih osebnih dokumentov in da bo tako lahko dokazal svojo identiteto,“ pravi vodja socialne službe občine Grosuplje Marlena Novak. „Potem mu bomo pomagali najti zaposlitev. Zelo si prizadevajo tudi Rusovi sosede, ki mu prav tako želijo čimprej vrnitev v normalno življenje. Janez Rus se ne bo več mogel ukvarjati s čevlarsko obrtjo, ki se je je izučil pred vojno. Težko bi se prilagodil novi, sodobni tehnologiji proizvodnje obutve. Na njegovo željo mu bomo poiskali zaposlitev v kakšnem tovarniškem skladišču.“

Marlena Novak meni, da bi delo v skladišču kakšne tovarne Janezu Rusu ustrezalo, saj zahteva manjše fizične napore in bi vsaj v začetku pripomoglo k temu, da bi se Janez Rus po dolgoletnem skrivanju privadil novim življenjskim razmeram in se vključil v sodobne tokove življenja in dela. Medtem, ko socialna služba občine skuša prostovoljnega jetnika čimprej vključiti v življenje, so mu sosede že priskočili na pomoč z denarnimi in drugimi sredstvi za življenje, po svojih močeh pa je pomagala tudi krajevna skupnost. Po besedah

Marlene Novak ima Janez Rus zdaj dovolj sredstev za začetek novega življenja.

„Kako naj bi bili vedeli, da Janezova sestra Marija Rus, 74, s starostno pokojnino, ki je znašala samo 510 dinarjev, hrani dvoje ljudi!“ pravi Marlenka Novak. „Sicer pa smo Mariji redno odpisovali davčne dajatve, ki so ob vsakem trimesečju znašale okrog tisoč dinarjev.“

V hišo št. 84 v vasi Žalne pri Grosupljem se je tako namesto pričakovane kazni naselilo veselje. Janez Rus, ki je svet tako dolgo gledal samo skozi odprtino na podstrešju in pri tem uporabljal star daljnogled, se lahko zdaj svobodno giblje. Kajti že takoj po vojni so pristojne službe ugotovile in danes to dejstvo tudi potrdile: Janez Rus ni bil zločinec, četudi je konec vojne dočakal kot domobranec. Tudi sam poudarja, da se ne boji nikogar, ki bi prišel v hišo in mu očital zločinska dejanja.

S. Žižič

V drugem listu pa neki J. švajncer modruje naslednje:

TRI DOLGA DESETLETJA

Ali bi se človek nasmehnil ali zgrozil nad tragiko vesti: predvčerajšnjim se je končalo skrivanje Janeza Rusa, ki se je zaradi svojega medvojnega domobranstva izgubil za svet leta 1945.

Vse od osvoboditve do danes se je Janez Rus skrival v hiši svoje sestre v vasi Žalni, občina Grosuplje. Med vojno je bil Janez Rus sprva borec Cankarjeve brigade. Po treh mesecih je svojo enoto zapustil, in tako je kasneje prišel kot mobiliziranec med domobrance. Zaradi tega svojega dejanja — po njegovi lastni izjavi — se je po osvoboditvi odločil za skrivanje.

Po doslej zbranih podatkih ni bilo podlage za njegovo kazensko odgovornost zaradi časa v domobranski uniformi.

Pišemo leto 1978. Zgradili smo socialistično samoupravno družbo človečnosti delovnih ljudi. Že tri desetletja gradimo povsem nov svet. Kje je bil Janez Rus ves ta čas? Kako da ni do njega segel utrip naših dni? Ali je mogoče, da je življenje z vsemi spremembami šlo mimo neke kmečke hiše na vasi pri Grosupljem? Skoraj kot da se ne bi dalo verjeti. Če bi skrivač imel krvave roke (o čemer pa prvi podatki sploh ne govore), bi bil razumljiv beg od sveta. Tako pa se velja prej zgroziti kot nasmehni ob tem, kako daleč lahko seže človeška tragika. Domobranci so bili in bodo ostali zapisani v naši

zgodovini kot narodni izdajalci. Tisti s krvavimi rokami so prejeli zaslužen kazen ali zbežali za naše meje. Mnogim zapeljanim pa je naša družba omogočila, da so se tudi sami vključili v graditev novega sveta. Kje je bil Janez Rus ves ta čas? Nepojmljiva ostaja tragika človeka, mimo katerega so odšla leta. Dvaintrideset dolgih let.

J. Švajncer

Ko preberemo ti dve poročili, se spričo nepojmljive tragike domobranskega skrivača moramo samo še zgroziti nad cinizmom vladajoče kaste v naši domovini, pa zatrepetati pred dejstvom, kaj vse mora naš živelj v domovini goltati. So režimovci zares tako zabiti, ali pa je naš narod zares tako otopel? —

Režimovci zares mislijo, da ob slučaju Janeza Rusa ne bo nikdo ničesar povprašal? Če ne javno, ker za to v rdeči „demokraciji“ pač ni pripravnih forumov, pa vsaj šušljaje? Ali pa zares ne bo nikdo ničesar povprašal in bo Janez Rus odšel v pozabo kot na svetovni pozornici, kjer je pač bil samo trenutna senzacija? Tudi mladina bo molčala? Tudi mladina ne bo ničesar povprašala? Se nikdo ne bo osvestil, da je Janez Rus utelešena podoba naše dobe, da je živa vest grozne preteklosti, na kateri je „zgrajena socialistična samoupravna družba človečnosti delovnih ljudi“?

Kaj je nesrečnega Janeza Rusa nagnalo, da si ni upal več kot dvaintrideset let na dan?

S. Žižič v „Večeru“ pravi: „Ker se je bal, da ga bo nova oblast ‚ubila‘ in se je šele sedaj prepričal o nesmiselnosti svojega dolgoletnega skrivanja in prostovoljnega jetništva... in se ne more načuditi, kako vljudno in lepo ravnajo ljudje z njim, četudi je konec vojske dočakal kot pripadnik domobrancev.“ Za konec še pribije: „Kajti že takoj po vojni so pristojne službe ugotovile in danes to dejstvo tudi potrdile: Janez Rus ni bil zločinec, četudi je konec vojne dočakal kot domobranec. Tudi sam poudarja, da se ne boji nikogar, ki bi prišel v hišo in mu očital zločinska dejanja. Kajti nobenega zločina ni storil.“

Tako torej!?

Je torej bil strah Janeza Rusa po koncu vojne zares neutemeljen? Samo Janez Rus „ni bil zločinec, četudi je konec vojne dočakal kot domobranec“ — posebej, ker je pobegnil od partizanov in „kasneje prišel kot mobiliziranec med domobranci“? Kaj pa 12.000 domobrancev, katerih mučeniške kosti so že strohnele v Kočevskem Rogu, pa pri Teharjih, pa v tolikih neznanih podzemskih jamah? J. Švajncer pravi: „Domobranci so bili in bodo ostali zapisani v naši zgodovini kot narodni izdajalci. Tisti s krvavimi rokami so prejeli zaslužen kazen ali zbežali za naše meje.“ Preko 12.000 jih je imelo krvave roke, samo Janez Rus ne? Vseh ostalih 12.000 je imelo tako krvave roke, da jih je bilo razorožene in neogljljene potrebno pobiti kot stekle pse?

In če to ni res, je bil Janez Rus edini domobranec? On sam je bil svoj poveljnik, svoja četa, svoj bataljon? Kje so torej vsi ostali tisoči? Kje so njegovi domobranci sobojevniki? Navzlic več kot tri desetletja dolgemu skrivanju so nekdanjemu domobrancu najbrž le ostala v spominu nekatera imena njegovih sobojevnikov... Kje so?

J. Švajncer ugotavlja: „Že tri desetletja gradimo povsem nov svet. Kje je bil Janez Rus ves ta čas? Kako da ni do njega segel utrip naših dni?“

V imenu 12.000 zverinsko poklanih slovenskih domobrancev, sobojevnikov Janeza Rusa za Boga — Narod — Domovino odgovarjamo mi preživeli ostanki cveta slovenskega naroda, ki ga je pomendrala v krvi opijanjena objestna svojat takratnih hlapcev Stalinove perversnosti:

Prav zato, ker je do Janeza Rusa segel utrip naših dni, mu strah ni dovolil zapustiti temačnega podstrešja. 12.000 pobitih slovenskih domobrancev je nad trideset let iz belih lobanj strmelo noč in dan vanj, da je tako postal v svoji nepojmljivi tragiki simbol naše dobe, pa živa vest slovenskega naroda — predvsem mladine! —, da nikdar ne pozabi tistih, ki jih je čas pozval, da bi bili graditelji resničnega novega sveta svobodnih — novih Slovencev, pa so jih pobili poslušni Stalinovi hlapci, — kot bi zverinsko potokli tudi Janeza Rusa, če se ne bi skrili...

T. S.

Solženicin in usoda ruskega naroda

(Nadaljevanje)

Belomorski prekop

Okrog leta 1930 je komunistično nasilje v Sovjetski zvezi dozorelo že tako daleč, da so bili ljudje nasproti državi brez vsakih pravic, in da je država z njimi razpolagala kakor s sužnji. Milijoni ljudi, obsojeni na dolgoletne kazni, so pod nečloveškimi okolnostmi delali, kar je državna oblast odredila. Na ogromne žrtve med obsojenci se ni nihče oziral.

Značilna za tisti čas je gradnja Belomorskega prekopa na visokem severu. Prekop poteka od Belega morja v smeri proti Leningradu in naj bi služil za prometno zvezo med kraji na tistem področju.

Za gradnjo prekopa je dal povelje Stalin: Napravite kanal v najkrajšem času in čimbolj poceni!

Kanal je dolg 226 km, dela pa so trajala 20 mesecev od septembra 1931 do aprila 1933, torej dve dolgi in ostri zimi na skrajnem severu.

Dela so izvrševali kaznjenci; po veliki večini posebej politični kaznjenci.

ci, izključno z ročnim delom in najbolj preprostim orodjem: kramp, lopata, samokolnica, voziček ter dleto in kladivo za razbijanje skal in zmrznjene zemlje. Strojev in žerjavov ni bilo na razpolago.

Gradnjo prekopa je imela v rokah politična policija čeka, ki je pomanjkanje tehničnih pripomočkov nadomestila s tem, da je valila na delo vedno nove množice kaznjencev, ki so sproti nadomeščali izgube in praznine vsled silnega umiranja ljudi.

Delali so v najtežjih okoliščinah pri mrazu 30,40 ali 50 stopinj pod ričlo, ob silno slabi hrani. Kaznjenci so stanovali vzdolž prekopa, kjer so delali, v slabih, za silo zgrajenih barakah, včasih tudi v šotorih. Ko se je delo pri prekopu pomaknilo naprej, so ta zasilna bivališča lahko hitro premestili na drugo mesto. Dogajalo se je, da so kaznjenci morali prenočiti na snegu, če niso pravočasno postavili barak.

Delovna norma je bila: na dan razbiti z dleti in kladivi dva kubična metra včasih skalovite in skoraj vedno zamrznjene zemlje, ter jo spraviti s samokolnico kakih 100 metrov stran od izkopane struge.

Napor ljudi je bil nečloveški. Zemlja je bila pri 30 stopinjah mraza trda kot skala. Ko so vozili s samokolnicami zemljo stran, so samokolnice na zaledenelih robovih prekopa spodrsovale, se prevračale in drsele nazaj v strugo.

Obrok hrane je bil za tistega, ki je izpolnil delovno normo, 800 gramov kruha in dvakrat na dan nekaj tople čorbe. Kdor norme ni izpolnil, je dobil kazenski obrok, to je, samo 300 gramov kruha dnevno.

Odeveč je omeniti, da je zelo malo kaznjencev moglo izpolniti normo, in je večina dobivala samo kazenski obrok.

Poleg tega kaznjenci niso imeli primerne obleke in obutve za visoki sever. Ogromna večina je bila silno pomanjkljivo oblečena in so imeli s seboj samo to, kar so imeli na sebi ob aretaciji.

Vsled slabe in pomanjkljive hrane, obleke in obutve, mraza, pomanjkljivih stanovanjskih prilik ter neusmiljenega ravnanja čeka s kaznjenci, je prišlo do masovnega umiranja. Umrle ljudi so nadomeščali z vedno novimi množicami kaznjencev.

Da bi izpolnili Stalinovo povelje, naj bo prekop zgrajen v najkrajšem času, je čeka odredila, da delavci ne bodo hodili po hrano do barak, kjer se je delila iz kuhinje topla hrana. Namesto tega so vozili hrano s konji na sankah do prekopa in do delovnega mesta. To je imelo za posledico, da je prišla hrana pri polarnem mrazu do delavcev vedno že zamrznjena ali vsaj ledeno mrzla. Zmrznjene kose kruha so dostikrat razbijali s sekiro. Ker so ljudje stalno jedli le ledeno mrzlo ali celo zamrznjeno hrano, je prišlo med kaznjenci do krvave griže. Mraz in krvava griža sta povzročala največ žrtev.

Po pripovedovanju preživelih, so oslabei kaznjenci dostikrat zmrznili pri delu v samem prekopu. Pri kratkem oddihu so se izžrpani ljudje

vsedli, se naslonili s hrbti drug na drugega in zadremali ter pri tem zmrznili. Ob prekopu so stalno vozile sani na konjsko vprego, ki so sproti odvažale trupla zmrznjenih ljudi.

Pri vseh teh prilikah so bile žrtve ogromne: v 20 mesecih je pri gradnji prekopa umrlo okrog 250.000 ljudi.

Vrhovni poveljnik Čekistov, ki so pri gradnji prekopa gonili ljudi v smrt, je bil zloglasni Jagoda, na katerega so bili takrat komunisti silno ponosni in so mu nadali ime „železni ljudski komisar“. Kakor smo omenili, je bil Jagoda pozneje pri Stalinovih čistkah l. 1938 ustreljen.

Poleg njega je vodil gradnjo prekopa eden največjih okrutnežev Sovjetske zveze, ki se je imenoval Naftalij Frenkel.

Frenkel, ki je bil židovskega porekla, je bil pred revolucijo trgovec ter znan kot črnoborzijanec in goljuf. Po revoluciji se je udinjal komunistom ter bil Stalinov zaupnik pri organizaciji kazenskih taborišč in gradnji raznih prekopov. Bil je po eni strani izredno inteligenten, po drugi strani pa do skrajnosti trd in brezsrčen. On si je zamislil ves sistem, na katerem so bila po vsej Sovjetski zvezi organizirana koncentracijska taborišča, delovne norme in brigade, odgovarjajoči obroki hrane in podobno. Znan je Frenkelov izrek: „Iz kaznjenca je treba vse iztisniti v prvih treh mesecih prisilnega dela.“

To pomeni, da so bili ljudje kolikor toliko pri moči samo prve tri mesece, ko so prišli na delo. Tedaj so jih Čekisti neusmiljeno nagnali, da so dali iz sebe vse moči in nekaj naredili. Po treh mesecih je bil običajno kaznjenc vsled popolnoma nezadostne hrane, težkega dela, silnega mraza in drugih težkih prilik (npr. mizerne stanovanjske prilike, pomanjkanje obleke, obutve itd.), tako izčrpan, da je že začel naglo propadati, ter je le zelo malo napravil. Končal je v kakšnem bednem jetniškem lazaretu ali v grobu.

Po Belomorskem prekopu je Frenkel vodil gradnjo prekopa Moskva-Volga in gradnjo železnice ob finski meji. Ta okrutni človek, pred katerim so se vsi tresli, je pognal v smrt stotisoče ljudi.

Frenkel je bil odlikovan z Leninovim redom in je l. 1950 umrl v svojem udobnem stanovanju v Moskvi kot upokojenec v činu generala. Med tem pa leži zagrebenih vzdolž Belomorskega prekopa okrog 250.000 ruskih proletarcev, katere je Frenkel na povelje komunistične partije pognal v smrt!

Treba si je priklicati vspomn, da se je vse to godilo več kakor 15 let po revoluciji, tisti revoluciji, ki naj bi po zatrjevanju in prepričanju komunistov za vselej odpravila izkoriščanje človeka po sočloveku. Kakšna je naivnost onih, ki v to verjamejo!

Že nekaj let po dograditvi prekopa se je izkazalo, da prekop pravzaprav na tistem področju ni bil potreben, da je preveč plitev in ga zato lahko uporabljajo le zelo majhne ladje, in da je najmanj 7 mesecev v

letu zamrznjen ter neuporaben. Danes le sem in tja plove kakšna ladjica v poletnih mesecih po tem prekopu.

Človek se vpraša: zakaj je moralo pomreti okrog četrtr milijona ljudi? Kakšen smisel je imelo to?

Na prvi pogled je bilo brez smisla. Vendar pa sta za to obstajala v glavnem dva razloga:

Prvič je Stalin nujno potreboval nekaj, kar bi požrlo čim več ljudi iz prenapoljenih zaporov in taborišč. Obenem naj bi bil prekop spomenik Stalinu prav tako kakor so piramide v Egiptu, zgrajene s suženjskim delom, spomeniki nekdanjim faraonom.

Drugič pa je bilo treba komunistom po svetu, izven Sovjetske zveze, pokazati gradnjo nečesa novega, kar je imelo videz, da je veličastno in grandiozno. Zato je komunistična propaganda prikazovala gradnjo prekopa v najlepših barvah, češ, da ga gradijo „novi“ sovjetski ljudje proustvoljno z nepopisnim navdušenjem, kakršnega zmore ljudem vlti samo komunizem. V resnici so ga pa gradili politični kaznjenci s prisilnim suženjskim delom in pod neusmiljenim pritiskom Čeke ter s svojimi trupli.

Taborišča prisilnega dela

Docela napačno je misliti, da so nastala taborišča in prisilno delo šele za časa Stalina. V resnici so ta taborišča povezana s samim nastankom komunistične države, ker so omenjena že v sovjetskih dekretih iz septembra 1918.

Eno prvih in zloglasnih taborišč je bilo že za časa Lenina v letih 1920/1921 na Soloveckih otokih v Belem morju na severu. Znani so primeri rdečega terorja v teh taboriščih, kjer je hrib Sekirka z okrog 350 strmimi kamenitimi stopnicami, ki v ravni črti vodijo na vrh. Boljševiki so kaznjence, ki se je kaj pregrešil, privezali na kratek hlod in vse skupaj spustili po strmih kamenitih stopnicah navzdol. Spodaj je od človeškega telesa ostala samo krvava gmota.

Čim dalj je trajal komunistični režim, tem bolj so rasla in se razširjale koncentracijska taborišča, dokler niso za časa Stalina zavzela ogromen in nezaslišan obseg. V njih je bilo na milijone ljudi.

Taborišča so bila zastražena z vojaki in so bila pod poveljstvom zloglasne komunistične policije Čeke, katere oficirji so bili gospodarji nad življenjem in smrtjo kaznjencev.

Za Sovjetsko zvezo so predstavljali milijoni kaznjencev silno poce-ni delovno silo. Dobivali niso nobene plače in je bilo njih delo zastonj. Poleg tega bi morala pri normalnih delavcih država skrbeti ne samo za primerna stanovanja za delavce same, ampak tudi za njih družine, za šole za otroke delavcev, za redne bolnišnice itd.

Vsega tega pri kaznjencih ni bilo treba, saj ti ljudje niso imeli s

seboj družin in otrok. Sovjetski državi ni bilo treba drugega, kakor zgraditi kopico slabih barak, v katerih so ti ljudje potem živeli in umirali. Poleg tega je bilo treba le še preskrbeti nekaj slabe hrane, za katero pravi Solženicin, da je bila take vrste, da je nikjer drugje na svetu ne bi jedel nihče, večinoma pa tudi živali ne.

Za obleko so dobili kaznjenci stare, razdrapane hlače ter raztrgane vatrane jopiče. Ko so strgali svojo obutev, so si pomagali kakor so vedli in znali; dostikrat so si napravili zasilno obutev iz starih gumijastih obročev in jih vezali z žico. O kakih odejah in posteljnini ni bilo govora. Pokrivali so se z ostanki starih plaščev, s plahtami in podobno.

Kaznjence iz taborišč so uporabljali za najrazličnejša dela. Kopali so prekope, vrtali predore in tunele, delali v rudnikih, premogovnikih in velikih opekarnah, gradili ceste in železnice, postavljali na severu nova naselja, tovarne in obrate itd.

V največji meri pa so jih uporabljali na visokem severu za sekanje lesa za izvoz. Večinoma je bilo to v sibirskih prašumah v globokem snegu pri 40 ali 50 stopinjah pod ničlo, z 11 urnim delom, ali pa tudi več, poleg katerega je prišel vsakdanji marš kakih 5 do 7 km od taborišča do delovnega mesta v gozdu in zopet toliko nazaj.

Barake, kjer so ujetniki stanovali, je obdajal trojni pas visoke bodeče žice, na vogalih so stali stražni stolpi z mitraljezi in reflektorji. Na zbornem mestu pred barakami je bila vsako jutro in zvečer kontrola, preštevanje in pregled jetnikov, ki so morali ves čas stati na mrazu. Pod močno stražo so jih nato vodili na delo, ki je bilo kje v bližini. Med hojo na delo in nazaj so hodili jetniki v gostih kolonah z rokami na hrbtu; vsak korak iz vrste je lahko pomenil smrt, ker je spremljajoča straža streljala brez opozorila.

Delo in življenje v taboriščih je bilo organizirano na dveh osnovah: na delovni normi in na delu v brigadah.

Delovna norma

Delovna norma je bil obseg dela, ki ga je moral vsak kaznjenc napraviti, če je hotel polni obrok hrane. Če delovne norme ni izpolnil, je prišel na kazenski obrok hrane, ki je bil veliko manjši, in ob katerem je kaznjenc nujno začel fizično propadati.

Zelo redki so bili tisti, ki so dnevno normo sploh lahko izpolnili, ker je bila postavljena zelo visoko. Kdor jo je hotel doseči, je moral napeti vse sile in se izgarati do zadnje kaplje svoje moči.

Zato je veljal med sovjetskimi kaznjenci izrek: „Polni obrok hrane pelje zanesljivo v smrt“. To pomeni, da je moral tisti, ki je hotel in mogel izpolniti delovno normo in doseči polni obrok, tako hitro delati, da je v zelo kratkem času zanesljivo propadel.

Boljše je bilo, kljub vsemu ne izpolniti norme in dobiti kazenski obrok,

ker je bilo v tem primeru telesno propadanje pri nezadostni hrani bolj počasno.

Sovjetski sistem je bil tako kruto in satansko zamišljen, da kaznjence ni mogel dolgo časa zdržati. Imel je torej na izbiro: ali doseči polni obrok in se pri tem tako izgarati, da je hitro propadal, ali pa doseči kazenski obrok in pri tem telesno propadati v počasnejšem ritmu.

Obroki hrane po taboriških so bili različni. V naslednjem so navedeni obroki v nekaterih taboriških:

- izpolnitev 30% norme 300 gramov kruha — 1 obrok čorbe
- izpolnitev 30 — 80% norme 400 gramov kruha — 2 obroka čorbe
- izpolnitev 80 — 100% norme 500 gramov kruha — 3 obroke čorbe
- udarniki 100% norme 700-900 gramov kruha — 3 obroke čorbe in nekaj kaše.

Delo v brigadah

Jetniki so bili razdeljeni v delovne brigade, katerim je načeloval brigadir iz vrst kaznjencev. Vsaka brigada je dobila svojo odrejeno delovno normo. Če norma ni bila izpolnjena, je vsa brigada dobila kazenski obrok hrane.

To je imelo za posledico, da so se jetniki, člani ene brigade, med seboj priganjali pri delu, da bi izpolnili normo in se najedli. Noben paznik ali čekist ni tako strašno priganjal pri delu, kakor so kaznjenci priganjali drug drugega, ker so bili na smrt sestradani in so hoteli priti do hrane.

Vse prilike v taboriških, se pravi, težko delo, lakota, mraz, pomanjkanje dobre volje in obutve itd. so povzročile, da so sovjetska taborišča postali kraji umiranja in uničevanja v velikem obsegu. Solženicin ceni, da je v taboriških preživel le deseti del jetnikov, drugi so pomrli, preden jim je kazen iztekla. Preživeli so samo najbolj trdni in zdravi, hkrati pa tudi najbolj brezobzirni, ki so si znali pomagati na račun svojih sotrpinov.

Poleg navadnih taborišč so obstojala še taka s poostrenim režimom, kamor so komunisti pošiljali ljudi namesto smrtne obsodbe. Razmere v poostrenih taboriških so bile take, da je jetnik v nekaj tednih ali najkasneje v nekaj mesecih sigurno umrl. Posebno okrutna so bila taborišča ob reki Kolimi v Sibiriji. Prav tako taborišča pri raznih rudnikih, od katerih je posebno znan Džeskasgan v Aziji, kjer so v 12 urnem delavniku vrtali pod zemljo, obdani od oblakov prahu. Po 3 ali 4 mesecih dela v tem rudniku so bili tudi najbolj trdni ljudje železnega zdravja na smrt bolni na pljučih.

V tem rudniku je bil med kaznjenci tudi inženjir, strokovnjak, ki je izdelal načrt za zasilno zaščitno masko za delo v rudniku, katero bi mogli izdelati z malenkostnimi stroški. Komunistična uprava je načrt za masko odklonila in še naprej pošiljala ljudi na delo brez maske in v — smrt.

Solženicin navaja nekaj konkretnih primerov in dogodkov iz življenja v sovjetskih taboriških, ki najbolj osvetljujejo in prikazujejo prilike.

V taborišču Ustvin je šel l. 1936 komandant polkovnik Nevski s svojim psičkom skozi taborišče. Na smrt sestradani jetniki so psa zvalili stran in ga ubili, da bi se najedli mesa. Ko je polkovnik pogrešil psa in ga začel iskati, je končno odkril v oddaljenem kotu taborišča za neko barako skupino kaznjencev, ki so že zakurili ogenj, da bi psa spekli. Komandant je brez besede potegnil pištolo, ustrelil enega ali dva od njih, ostale pa je dal do nezavesti preteptati in jih vklenjene v sponkah vrgel v kazenski bunker.

Človek zastonj išče v današnjem takozvanem kapitalističnem svetu, da bi našel primere takih zločinov in ubijanja sestradanih ljudi. Pač pa se je to zgodilo v državi, ki nosi naziv „socialistična“, in katera trdi, da je odpravila vse krivice!

Pisatelj Šalamov, ki je bil kot kaznjenev v zloglasnih taboriščih ob reki Kolimi, pripoveduje, da so nekoč sojetniki našli v gozdu konjsko mrhovino, ki je že en teden ležala v razkrajanju in strašnem smradu, ki ga navaden človek ni mogel več prenašati. Kljub temu so bili ljudje tako sestradani, da so zakurili ogenj in začeli peči smrdečo mrhovino.

Komunistični čekisti, ki so imeli komando nad taborišči, so ravnali z jetniki trdo in nečloveško. Poznan je primer delovne brigade iz taborišča Krasnaja Gorka v Kareliji, ki je sekala les. Ker brigada nekega dne ni izpolnila delovne norme, so jo čekisti pustili za kazen vso noč v polarnem mrazu v gozdu izven taborišča. Od brigade je tisto noč zmrznilo 150 ljudi.

Vsak disciplinski prestopok in prekršek jetnikov so čekisti brezobzirno in krvavo kaznovali. Posebno politični kaznjenci so bili izpostavljeni popolni samovolji, šikanam in surovemu ravnanju komunističnih gospodarjev. Vsak protest proti takemu ravnanju je bil zadušen v krvi.

Poznan je primer masakra sredi leta 1954 v taborišču Kengir v azijskem delu Sovjetske zveze. Tam so oficirji, vojaki in čekisti nastopili posebno brutalno. S stražarskega stolpa so vojaki rdečearmejci nalašč metali cigarete tako, da so padle en ali dva koraka čez črto, katere kaznjenci niso smeli prekoračiti. Ko se je kakšen kaznjenev skušal stegniti čez črto po cigareto, so rdečearmejci streljali s stolpa in ga ubili. V takih primerih so bili vojaki nagrajeni z dopustom za dobro vršenje službe.

Take in podobne samovoljnosti so se vršile v Kengiru dolgo časa. Februarja l. 1954 je stražar ustrelil starega kaznjence, ki je bil tik na tem, da odsluži 20 let kazni in gre domov. Ustreljeni se je nahajal sredi delovne cone in daleč od prepovedane črte.

Kaznjenci so po tem umoru ustavili delo in zahtevali, da sovjetski komisarji preiščejo zadevo in kaznujejo krivce. Na to so bili pripravljeni spet iti na delo.

Ta več kakor upravičeni protest jetnikov je silno razkačil komunistično poveljstvo. Rdečearmejci in čekisti so napravili okrog taborišča obroč, vdrli s tanki in strojnicami v taborišče in odprli ogenj v maso

proletarcev. Rezultat: okrog 700 mrtvih in nešteto ranjenih. Preostali so prišli pred sodišče in je bilo naknadno še nekaj smrtnih obsodb zaradi „upora proti sovjetski oblasti“.

Človek se vpraša, kje sta bila tedaj Bertrand Russell in Jean Paul Sartre, oba levičarska bedaka na Zapadu, ki sta takoj javno in mednarodno protestirala, če so npr. grški polkovniki ali kdo drug zaprli kakega komuniste. Zakaj nista odprla ust pri množičnem pokolu v Kengiru in zakaj jih ne odpreta danes, ko komunisti v Kambodži masovno uničujejo svoje lastno prebivalstvo?

Treba je še omeniti, da so se v sovjetskih taboriščih poleg političnih kaznjencev nahajali tudi navadni kriminalci, ki so imeli privilegiran položaj. Taboriščna uprava se je naslanjala na kriminalce, ki so v splošnem opravljali lažja dela ter so bili pomočniki taboriščne uprave, da je lažje zatirala politične jetnike. Tudi brigadirji, to je vodje delovnih jetniških brigad, so bili navadno kriminalci, ki so politične jetnike neusmiljeno priganjali k delu.

Poleg moških so koncentracijska taborišča požirala tudi ženske. Če je bila mlada in prikupna, je včasih imela možnost uiti uničujočemu delu s tem, da je postala priležnica koga od taboriščne uprave. Sicer pa so morale ženske vršiti tudi najtežja dela in je bila umrljivost med njimi še večja, ker so bile šibkejše od moških.

Ob koncu poglavja je treba omeniti še otroke. S posebnim Stalinovim ukazom iz leta 1935 so postali otroci od izpolnjenega 12 leta naprej kazensko polno odgovorni ter so bili prav tako kaznovani kakor odrasli. V jče in deloma tudi v koncentracijska taborišča so prišli tedaj po letu 1935 tudi 12 letni otroci, ki bi mnogo bolj spadali še v otroški vrtec kakor pa v odslužitev prave kazni. Stalin je takrat poleg svojih drugih zločinov storil v soglasju s komunistično partijo tudi še ogaben zločin nad nedoraslimi otroki, ki so bodisi umirali v koncentracijskih taboriščih ali pa se v njih pokvarili za vse življenje.

(Sledi.)

NAŠI MOŽJE

Življenjski jubileji slovenskih prvoborcev

Letos bo poteklo šestintrideset let odkar je nebogljena skupina mladih slovenskih idealistov nastopila svoj bojni pohod. Pričel se je v bližini same Ljubljane, pa šel preko Suhe krajine, Mirne peči tja v — Gorjance. Pridružili so se mladi fantje tam od Mirne peči, iz novomeškega okraja, iz

Št. Ruperta, Mirne... Maloštevilna je bila ta skupina; vendar je v srcih teh mladeničev že gorel ogenj ljubezni do Boga — Naroda — Domovine. Šli so na okope, ker jim je tako velevala vest. Globoka vera, pa ljubezen do naroda in domovine so bili tisti odločilni dejstveniki, ki so prekalili duha in srce teh fantov. Prav zato so mogli vztrajati, zato so bili v stanju prenašati vse napore in borbe, katerih so se udeleževali, in v katerih so bili vedno zmagoviti. Ta skupina slovenskih mladeničev ki je v aprilu in maju leta 1942 nastopila svoj bojni pohod, je postala klicar slovenskega narodnega odpora proti sovražnikom slovenskega naroda.

Idealizem te mladine ni imel primera v naši zgodovini. Vkljub negotovosti, vkljub slabi oborožitvi in nejasnem položaju, vkljub številnim naporom in borbam med njimi ni bilo omahovalca. Nihče ni iskal sebe; kajti edini cilj vseh in vsakega posebej je bil le eden: „SVOBODA SLOVENSKEGA NARODA“.

Večina teh prvoborcev je ostala na okopih; od tistih prvih 17, ki so odšli iz Ljubljane, sta ostala le dva; pa tudi izmed onih, ki so takoj zatem pristopili, ni veliko preživelo viharja vojne in revolucije. Vendar jih je še nekaj; raztreseni so po vsem svetu; tu eden, tam dva ali trije. Najdemo jih na divjem kanadskem zapadu, v Združenih državah in v Argentini.

Gotovo je da smo življenjski jubilej tega ali onega prvborca spregledali. Če tako, potem naj bodo te vrste v posvetilo vsem znanim in neznanim prvoborcem, kjerkoli žive. In če vas dosežejo, bomo veseli, če se oglasite; kajti vedite, da smo veseli vsakega glasu od vas, vedite, da vam želimo vse dobro in kličemo še na mnoga leta.

JOŽE SLADIČ — 60-LETNI MLADENIČ-KORENJAK

V bukvah št. Rupertske fare stoji zapisano, da se je 16. aprila leta 1918 na Veseli gori pri št. Rupertu rodil močan deček, katerega so krstili za Jožeta. Že v svojih deških letih je pokazal zanimanje za disciplinirano življenje. Iz mladega močnega dečka se je razvil močan mladenič, ki se je odločil za vojaški stan. Pred vojno ga najdemo v Kratovem v orožniški šoli in nato v službi na orožniški postaji Kneževo. Tu ga je zajela tudi vojna vihra aprila 1941 in bil je priča nemškega navalna v Srbijo — na Kosovo, bil je priča razpadanja jugoslovanske vojske pred silnim nemškim navalom. Po razsulu vojske se je Jože s težavo

prebijal proti domu. Po 14 dneh tavanja in prebijanja preko Hrvaške je končno srečno prišel domov. Italijanske okupacijske oblasti so bivše orožnike poklicale nazaj v službo in tako najdemo našega slavljenca na orožniški postaji najprej v Žužemberku in nato v Črmošnjicah. Tam je spoznal prve organizacijske korake OF na deželi.

Sladič Jože je bil prevelik narodnjak, da bi služil okupatorju, čeprav je vedel, da lahko narodu s tem koristi in ga ščiti. Šel je domov in s tem v sršenovo gnezdo. Po št. Rupertski dolini so se komunisti organizirali, kradli in že morili.

Tudi Jožeta so zasliševali in ga celo aretirali, vendar se jim je izmazal s svojo spretnostjo. Videl in opazoval je iz raznih skrivališč, kako in koliko narod trpi. Kadar so pridrveli Lahi, so ti ropali in uničevali narodno domovino, ponoči in kadar Lahov ni bilo, so pa komunisti divjali. Kako zelo tragično je bilo stanje tedaj v tem okraju, pričajo številni umori v št. Rupertu in okolici. Med drugimi so komunisti umorili tudi župnika in kaplana.

Jože je bil svobodnjak in vdan narodnjak, zato se je pridružil četnikom, ki so spomladi vršili svojo organizacijo po tej dolini. Z njimi je odšel v Gorjance, da se bori za resnično svobodo naroda pred vso tujo navlakom. Po prihodu v četniško taborišče je takoj postal vodja trojke in komaj nekaj dni zatem je bil že sredi borbe. Partizani so izvahali, kaj se skriva za „Štajerskim bataljonom“. Hoteli so ga obkoluti in uničiti, pa se je obrnilo drugače kot so mislili. Na podlagi prejetih informacij je poveljnik četnikov Milan razporedil svojo vojsko in jo povedel proti zbirajočim se partizanom na Zajčjem vrhu. Uspel je in rešil svoj odred pred napadom partizanov. Odred je po tej borbi nastopil svoj težki pohod po Dolenjski in že nekaj dni za tem izvojeval svojo prvo veliko bitko nad partizani, v kateri je padlo 30 partizanov elitne Prlekove čete. Tu je bila prelomnica in po tej bitki je partizanska morala padla na ničlo. Škoda je le, da četniški odred tedaj ni štel vsaj 500 mož, da bi lahko počistil z naglo se razvijajočim partizanstvom v Sloveniji. Jožetove izkušnje iz hajk ob albanski meji so bile odredu zelo dobrodošle in te svoje izkušnje je Jože tudi vestno izrabljal v vseh nastalih položajih. Srečamo ga v veliki borbi pri Krki, kjer je skupaj s kapetanom Iztokom odbijal partizanski naval. Prav v tej borbi je Jože pokazal, kako več je bil vojskovanja te vrste. Odred se je razdelil in II. bataljon je krenil v okolico št. Jerneja, kjer je doživel veliko borbo s hrvaškimi partizani pri Gracarjevem turnu. Po tej borbi je Jože postal poveljnik posadke v Orehovici in s svojimi fanti nenehoma hajkoval po Gorjanskem pogorju. Bil je borec, kateremu ni para, in z zaupanjem so mu fantje sledili.

Kdo preživelih starih borcev se ne spominja silnega skoncentriranega napada komunistov na samostan Pleterje, kjer sta bivakovali dve četi II. bataljona Legije smrti? XIII. hrvaška brigada Ličanov in Kordunašev,

Cankarjeva, Gubčeva in Tomšičeva brigada so se skoncentrirale za napad na to elitno postojanko. Tri dni je trajala borba, toda komunisti so bili premagani; premagani zato, ker so v postojanki bili in jo branili junaki — prvoborci in ker je med poveljujočimi bil tak korenjak, kot naš slavljenec Jože Sladič.

V letu 1943, ko se je formirala druga ilegala, najdemo našega slavljence najprej na Otočcu, kjer se je priključil centralnemu četniškemu odredu. Z odredom je krenil proti Grčaricam in z njim doživel partizanski napad pri Ortneku. Doživel je partizansko-italijanski napad na Grčarice in bil med ujetniki, katere so partizani odvedli v Kočevske zapore. Zopet je pokazal, kako iznajdljiv je. Ponoči je skočil iz drugega nadstropja dijaškega doma v negotovost in si rešil življenje. Taval je in končno prital v domači kraj. Kako smo ga bili soborci veseli, ko so ga domobranske patrulje pripeljale na Jelše, in z žalostjo smo poslušali njegovo zgodbo o padcu Grčaric in Turjaka, kjer je zopet padlo lepo število prvih.

Po peripetijah jeseni leta 1943 je Jože prišel v Ljubljano in najprej stopil v domobransko policijo, toda ni vzdržal; želel je k svojim borcem, želel si je borbe. Najdemo ga v 35. četi Novomeškega bataljona, s katerim je najprej kot vodnik, nato kot komandir prevandral Dolenjsko in Notranjsko.

Prišel je na Koroško v Vetrinj in bil tam priča angleške prevare in izdaje. Rešil se je tudi tedaj in odšel na delo h kmetom. Tudi tu se ni umiril. Ko so ob neki priliki koroški OFarji imeli svoj piknik, se ga je udeležil in skupaj z Jožetom Jakošem sta ga razbila. Komunisti pa so mu bili za petami. Ovadili so ga avstrijski policiji, ki ga je aretirala in poslala v celovške zapore. Nevarnost je bila, da ga bodo nasilno vrnili. Jože se je zopet znašel; izvil se je iz te pasti in končno po mnogih letih prišel v svobodno Ameriko. Tam v Massillonu, Ohio, mirno in tiho živi s svojo ženo Marijo, sinom Jožetom in hčerko Marijo.

Jože, predolga bi bila zgodba, če bi pisali o vseh Tvojih podvigih; mnogo si doživel, mnogo pretrpel, toda Vsemogočni Ti je rešil življenje, da boš lahko kot živa priča povedal zanamcem, kako se je treba boriti za svobodo naroda. Bog Te živi in ohrani na mnoga leta!

V A B I L O

Zavetiščni odbor vas vabi na družabno večerjo s plesom
v korist

Slovenskega Zavetišča,

ki bo 20. maja 1978 ob 20.30 uri v „Našem domu“ v San Justu.

Za večerjo se prijavite pri

odbornikih ali pa na:

tel. 651-2500 in 653-8234

Odbor Zavetišča

Tam na zahodnem delu Kanade, v Lamont-u, Alberta, živi eden od junaških prvorcev — *Anton Kolenec*, ki je pravkar (3. januarja) praznoval svoj rojstni dan. Nismo se ga spomnili ob 50-letnici; zato je prav in primerno, da mu na tem mestu posvetimo nekaj besed. Tone se je rodil v vasi Selo, občina Mirna. Delal je doma na kmetiji in lotil se je tudi zidarskega dela. Družina je bila spoštovana v vsej okolici; zato ni čuda, da je postala tarča partizanov, čim so se komunistične tolpe pojavile v mirenski dolini.

Mladi idealist Tone je vedel, kje je njegovo mesto. Vstopil je v prvo ilegalno skupino; s svojim bratom Jožetom se je priključil slovenskim prvorcem, čim so prišli v bližino. Bil je član takoimenovanega „štajerskega bataljona“, katerega sloves je bil znan po vsej Dolenjski. Postal je vodja trojke in služil najprej v Svarunovi četi, nato v Bavdaževi četi in se udeleževal številnih bojev. V borbi je bil predrzen — junak, vendar je vedno znal varovati svoje soborce. Najdemo ga v številnih bojih okoli Gorjancev, v veliki borbi na Pleterjih, v Stopičah, v Škocjanu in v nešteti drugih krajih. Ko je bila formirana v Št. Rupertu Vaška straža, je odšel tja, da brani domače kraje pred krvoločnimi komunisti.

Septembra 1943 ga najdemo v Malnicah v formaciji udarne 28. domobranske čete. S to četo se je udeleževal dnevnih pohodov in borb, dokler ni končno četa odšla v Kočevje. Ko so komunisti z vso tedaj razpoložljivo silo 9. decembra 1943 navalili na Kočevje, je naš junak bil eden tistih, katerim gre zasluga, da so bili komunisti tepeni, in da so domobranci slavili veliko zmago — vkljub silni premoči napadalcev. Bil je eden tistih, ki so vodili protinapad proti navalu 15. partizanske divizije. V 28. domobranski četi je tedaj bilo še lepo število slovenskih prvorcev; zato ni čuda, da je četa bila tako udarna, kajti prvorci so vedeli, s kom imajo opravka, in kako se je treba boriti proti partizanskim brigadam. Bili so prekaljeni v borbi. Partizanske sile, čeprav v desetkratni premoči, so ne le morale napad opustiti; bile so premagane in so se morale v naglici umikati pred domobranskim protinapadom, v katerem je padel sam komandant partizanske 15. divizije Mirko Bračič.

Kot vodnik v 28. četi se je v sklopu Stiškega udarnega bataljona udeleževal številnih borb širom Dolerjske. Koliko je bilo naskokov in koliko uspehov, ve samo Bog. Tone je bil vedno uspešen in skrben vodnik svojim vojakom. Marsikoga je rešil pred partizanskimi krogdami; ranjene vojake je vedno reševal ne glede na to, če je s tem svoje lastno življenje postavljaj na kocko. Tak je torej bil vodnik Tone in ostal je tak do konca. Zadnjo borbo proti komunističnim tolpom je dobojeval pri Borovljah, nato pa nastopil usodo begunca s tisoči Slovencev.

Odšel je v svet in se naselil v zapadni Kanadi (Alberti), kjer si je ustvaril lepo družino. Z ženo Ivico sta vzgojila štiri otroke: Antona, Janeza, Marka in Marijo. Vsi so sedaj že odrasli in v ponos svojim staršem. Tone pa je kot v mladosti ostal podjeten. Poleg svojega gradbenega dela se pridno udejstvuje pri raznih cerkvenih odborih in pomaga, kjer je le mogoče. Ni torej čuda, da Toneta vsi zelo spoštujejo.

Tone, soborci Ti čestitam; čestitam k Tvojim uspehom in k Tvojim življenjskim jubilejem. Bog živi Tebe in vso Tvojo družino!

NACE PENCA

Nace Penca (v sredi) v družbi Jakoša, Gruma in Lamovška

V Phoenixu v Arizoni živi naš prvoborec Nace. Nace bo letos obhajal svoj 60. rojstni dan. Zato je prav, da se ga na tem mestu spomnimo in na kratko osvetlimo njegovo težavno življenjsko pot, na kateri je bilo vse polno trnja in osata — polno trpljenja in razočaranosti.

Naceta poznam še iza predvojnega časa, ko me je ob počitnicah tu in tam nanesla pot v Gornje Lakence pri Mokronogu, in vedno sem se z veseljem ustavil v mlinu pri Penci; saj so bili tako prijazni in silno gostoljubni ljudje. Nace je po odsluženem vojaškem roku pridno delal doma na kmetiji in v mlinu, dokler ni miru prekinila komunistična revolucija. Življenje je postajalo skoro neznosno. Zato se je Nace kar oddihnil, ko je Istokova četa prišla skozi Lakence na pohodu preko št. Rupertsko-Mirenske doline. Pridružil se je prvoborcem in bil kasneje dodeljen šabičevi četi v Stopičah. S to četo je često delal pohode po Gorjancih in jih očiščeval od partizanske nesnage. Bil je tudi v četi, ko je prestajala partizanski napad na Suhorju decembra 1942. Nace je v svoji iznajdljivosti naredil izpad iz gorečega župnišča, ko je že vse bilo v ognju in tako rešil svoj vod in komandirja Šabiča.

Kasneje ga najdemo v Vaški straži na Rakovniku, kjer je ostal do septembra 1943. Nato pa je služil v 36. domobranski četi pod poveljstvom Mihe Benedičiča. Bil je eden najsposobnejših vodnikov v tej četi in stalno v borbah. Aprila leta 1945, pa je bil težko ranjen in doživljal je grozote transporta ranjencev, ki so se preko Maribora umikali v Avstrijo. Izgubil je levo nogo. Vendar si je rešil življenje in se končno naselil v taborišču Spittal ob Dravi, kjer se je izuril krojaštva. Emigriral je najprej v Cleveland, nato živel nekaj časa v Massillonu, končno pa se je zaradi zdravstvenega stanja preselil v Phoenix, Arizona, kjer sedaj živi s svojo ženo Olgo.

Nace, veliko si preстал v življenju, toda trpljenje Te ni uklonilo, ostal si tisti idealist, kakršnega smo Te spoznali v borbah. Ostal si pogumen, odločen in še vedno si pripravljen vsakemu priskočiti v potrebi na pomoč. Čeprav si daleč, predaleč, da bi Te mogli posetiti, vedi, da se te spominjamo pogosto. Tvoji soborci niso pozabili Tvojih požrtvovalnosti in Tvojega junaštva. Za Tvoj 60. rojstni dan pa Ti želimo vse dobro in prosimo Vsemogočnega, naj Ti nakloni zdravja in obilo svojega žegna. Bog Te živi, Nace!

SKOL JANEZ

Nobeden prvih borecev v Gorjancih ni in ne bo pozabil iznajdljivega in izredno vdanega odrednega kuharja Janeza Skol-a.

Tudi Janez se je po posredovanju Toneta Kolenca naselil v Alberti in bo letos praznoval svoj 65. rojstni dan. Večni mladenič Janez se je namreč rodil avgusta leta 1913 v vasi Kozjek pri št. Rupertu. Skolova družina je bila znana v vsej okolici po svoji krščanski zavednosti in vzglednosti. Janeza so starši pridržali doma; bavil se je s kmetijo vse do pričetka vojne.

Ko so se v dolini pojavili komunisti, je tudi Janez dobro vedel, kje je njegovo mesto. S prvo št. Rupertsko skupino je odšel v ilegalo — nastopil je boj za resnično svobodo slovenskega naroda.

Takoj po prihodu v odred je bil postavljen za glavnega odrednega kuharja; in to funkcijo je opravljal nad vse vestno in pravično. Bil je izredno iznajdljiv in znal je za odred poskrbeti hrano tudi pod najtežjimi okoliščinami. Kadarkoli je šel do kmetov v okolici, je od njih vselej dobil hrano za odred, ker je znal ljudem pravilno prikazati potrebo po podpori slovenskim ilegalcem. Lačni vojaki so se mu silno smilili. V tistih časih je namreč bilo za prehrano zelo slabo. Rad bi jim pomagal; in tudi je pomagal, toda prednosti ni dajal nikomur, tudi svojim domačinom ne. Do vseh je bil samo pravičen. V odredu je bilo nekaj študentov iz Ljubljane. O, kako so bili vedno lačni — pretrgani! Ti so se Janezu posebno smilili. Na skrivaj je tu in tam temu ali onemu dovolil „postrgati kuhinjski kotel“ in zato ni čuda, da so ga študentje v odredu imeli silno radi. Kadar pa je

bila sila le prevelika, se je obrnil na komandanta Milana rekoč: „Gaspud kamandant, živinče bo trejba pabiti, sudatje so lač...“. Vedno je uspel, kajti odredni poveljnik ga je resnično spoštoval.

Janez pa ni bil le kuhar in šef vojaške kuhinje; bil je in ostal je tudi borec. Kadarkoli je utegnil, je kuhalnico izročil pomočniku, sam pa pograbil karabinko in s soborci odšel v borbo. Če je v borbi s partizani bilo zaplenjeno kako živinče, se je pobrigal, da je bilo pripeljano v taborišče — in slej ko prej v njegovo kuhinjo. Kadarkoli je bila v taborišču krava jo je pomolzel, preskrbel koruzne moke in vojakom postregel z žganci z mlekom.

Nikdar ni počival in nobena nevarnost ga ni odvrnila, da ne bi vestno izvrševal svoje naloge — „hraniti vojsko“. Tisti, ki so bili s prvim odredom na Krki, se bodo spomnili, kako je tik pred partizanskim napadom na taborišče, skoro ob polnoči, iz vasi na rami nosil kravje bedre, „da bo vojska imela kaj za pod zob“ naslednji dan. Da, Janez se ni bal ničesar in pripravljen je bil vedno na vse.

V domobranstvu ga najdemo v 36. domobranski četi. Udeleževal se je pohodov in bojov te čete in končno v sklopu Novomeške skupine nastopil pohod preko štajerske na Koroško. Ker je bila Novomeška skupina razpuščena, se je sam umikal in srečno prišel v Vetrinje, odkoder pa je takoj odšel na delo k kmetom, čim je zvedel, kaj so Angleži storili z domobranci.

Janez je ostal samec, vendar ima lepo družino tam na zapadu Kanade. Njegov mlajši brat France se je preselil tja in tako ima tudi Janez svoj domač krov. Še vedno je razigran kot nekoč v Gorjancih in z veseljem rad na ves glas zapoje, kadar se le ponudi prilika.

Janez, stara sablja, k Tvojemu jubileju Ti čestitamo in iz naših src prihaja tista vedno lepa pesem: Kol'kor kapljic tli'ko let, Bog Ti daj na svet' živet...! Bog Te živi in ohrani!

* * *

Predno zapustimo Kanado in naše prvoborce tam, se spomnimo še *Toneta Turka* in *Franca Zidarja*, ki tudi živita v Alberti. Tone je doma od Sv. Križa pri Kostanjevici in je prišel v prvo ilegalo na Krki leta 1942. Ostal je z odredom vse do konca; ob formaciji domobranstva pa je bil odrejen v Meničaninov bataljon in s tem bataljonom do konca preganjal partizane širom Slovenije. Bil je, kot njegovi soborci, odličen in neustrahšen borec in tak je tudi ostal.

Franc Zidar je med mlajšimi tam v Alberti. Sicer ni bil prvoborec, ker je bil premlad, toda mnogo je preстал tedaj, ko je bil vrnjen iz Vetrinja. Kot mladoletnik je bil pomiloščen v Teharjih, bil pa je silno pretepen in krvniki so mu pohabili roko.

* * *

Slovenski prvoborci, vi, katere smo v tem dopisu imenovali, in vsi tisti, katere smo zgrešili, vedite, da se vas hvaležno spominjamo in da

vam želimo vse dobro. Naša edina prošnja do vas je, da zapišete svoje številne spomine iz tistih težkih dni, ko ste skupaj z junaki slovenskega naroda stali na braniku domovine. Zapišite te spomine, da bodo bodoči rodovi vedeli, kaj se je dogajalo tedaj, ko je bila domovina v plamenih vojne in istočasne revolucije. Nujno je, da vaši spomini ne gredo v pozabo, kajti zavedajte se, da se o tisti dobi mnogo piše. Pišejo komunisti in prikazujejo to dobo tako, kot le oni znajo. Njih zgodovina je izraz laži in potvorb. Ne dopustimo, da bi laž zmagovala in ostala edina zabeležena. Tudi nekateri protikomunisti pišejo o tisti dobi in mnogokrat pristransko dolže tega ali onega za neuspehe. Pišejo, kdo je in kdo ni podpiral protikomunistično borbo; pišejo o frakcijah in intrigah, ki so ali niso resnične. Mi borci, ki smo bili na terenu, nismo poznali intrig, nismo se delili v frakcije ali stranke, kajti pred nami je bila ena velika naloga, boriti se za resnično svobodo slovenskega naroda. Mi, ki smo bili na terenu, ne poznamo zakulisnih mahinacij. vemo pa z gotovostjo, da je slovenski človek skoro brez razlike bil z nami. Izjeme so bili le člani komunistične partije in njih privrženci — sopotniki, nikakor pa ne drži, kot skušajo nekateri trditi, da bi bil katoliški tabor nevtralen ali celo proti nam. Kdor tako govori, je skregan z objektivnostjo, ali pa posamezne primere posplošuje.

Soborec iz prve dobe

Nace Omahen – 50 letnik

Naš slavljenec, po domače Brezovarjev, iz velike družine, se je rodil 26. maja 1928. leta na Dolenskem v vasi Stranje pri Velikem Gabru.

Ko se je začela vojna in z njo komunistična revolucija, je Nace, čeprav še mlad, že vedel, kje bo njegovo mesto.

Najdemo ga pri domobrancih v Velikih Laščah.

Po vojni se je z ostalimi soborci umaknil na Koroško v Vetrinje, od koder je bil z drugimi vred vrnjen in zaprt v št. Vidu nad Ljubljano. Ker je bil še mlad, saj je

izpolnil komaj 17 let, so ga po amnestiji v jeseni 1945 zverinski komunisti izpustili domov.

Leta 1956 je pobegnil čez mejo v Avstrijo. Ker je imel strica v Cle- izpolnil komaj 17 let, so ga po amnestiji v jeseni 1945 zverinski komunisti izpustili domov.

velandu, mu je tá pomagal, da mu ni bilo treba dolgo životariti v Avstriji. Še isto leto 16. avgusta 1956 je prišel k svojemu stricu v Cleveland, Ohio.

Zdaj je zaposlen pri Towmotor Co.

Ker je doma pustil dekle gdč. Vido špec, je takoj začel delati, da je tudi ona prišla kmalu za njim. 13. decembra 1958 se je z njo poročil. Imata lepo družino: 1 sina in tri hčerke, kateri delajo veselje svojemu očetu in mami.

Nace je član Tabora; saj, kot zaveden domobranec kaj drugega biti ne more! Ob vsaki priliki, kjer je govora o naši tragediji, ali pa hoče kdo zagovarjati komunistične zločince, se bo on gotovo postavil na pravo stališče in vsakomur, ki še misli, da naši domobranci niso bili usmrčeni, iz svojih izkušenj povedal, kaj je resnica.

Le tako naprej, Nace; in Bog Te živi še mnoga leta!

Tvoji soborci.

T. S.

Nova vojna in komunistična grozodejstva v Indokini

Letos so v prvih dneh januarja presenetila svet poročila o hudih bojih med dvema komunističnima državama v Indokini: med Vietnamom in Kambodžo.

Kdo je tam prvi začel in napadel, je docela nejasno. Obe strani dolžita druga drugo, da je nasprotnik izzval spopad in vdrl čez mejo.

Dejstvo je, da je v Indokini prišlo do napetosti in manjših spopadov že leta 1975 po umiku Amerikancev iz Vietnoma. Boji med „tovariši“ komunisti so se nato počasi stopnjevali in naraščali. Proti koncu prejšnjega leta je nenapovedana vojna med Vietnamom in Kambodžo že zavzela velik obseg in so v boje posegali topništvo, tanki in letala. Na začetku decembra 1977 pa je Vietnam začel veliko ofenzivo proti Kambodži z več kakor 60.000 vojaki.

Borba med obema komunističnima državama je neenaka. Vietnam ima 47 milijonov prebivalcev in ima neprimerno boljše oborožitev, opremo in vojaške izkušnje kakor Kambodža, ki ima 7 milijonov ljudi. Zato so vietnamske sile krepko v ofenzivi in stojijo ponekod globoko na kambodžanskem ozemlju.

V ozadju za to nenapovedano vojno stojita Sovjetska zveza in rdeča Kitajska. Vietnam in Kambodža sta samo satelita obeh komunističnih velikanov, ki se tukaj v resnici bojujeta, oba satelita pa doprinašata pri tem boju vsak svoj delež krvi.

Komunistični voditelji Vietnama so namreč pristaši Moskve, dočim stojijo kambodžanski komunisti na strani Pekinga. Sovjetski in kitajski imperijalizem, čigar interesi se ostro križajo, bijeta tukaj svoj boj kakor na kakšni postranski šahovnici. Seveda pa so vietnamski in kambodžanski ljudje tisti, ki s svojimi trupli in strašnim trpljenjem plačujejo ceno za to borbo obeh komunističnih velesil in njihovega imperializma.

Umrli vietnamski voditelj Hočiminh je stremel za tem, da bi ustvaril zvezo komunističnih držav Indokine, v kateri bi imel Vietnam vodilno vlogo. Sedanjim komunističnim voditeljem Vietnama se je posrečilo to zamisel že v precejšnji meri uresničiti. Država Laos je namreč že pretežno pod vietnamskim vplivom.

Če bi prišla pod vietnamski vpliv in nadvlado tudi še Kambodža, bi se Kitajska naenkrat znašla pred dejstvom, da bi se ob njenem južnem boku pojavila vojaško močna zveza držav v Indokini, ki bi bila zaveznica Sovjetske zveze. Takšna Indokina bi predstavljala resno nevarnost za Kitajsko pri njenem sporu in morebitnem spopadu z Moskvo.

Zato Kitajska na vse načine podpira komunistično Kambodžo v njeni borbi z Vietnamom. Pričakovati je, da bo Peking vse napravil, da se ta neenaka vojna med Vietnamom in Kambodžo ne bo zaostрила in nadaljevala, ker Kambodža dolgo časa ne bo mogla vzdržati proti močnemu in večjemu Vietnamu.

Vprašanje pa je, ali se bo Kitajcem posrečilo zaustaviti nadaljevanje konflikta. In če se jim to ne bo posrečilo, ali bodo Kitajci vojaško pomagali Kambodži, morda s pošiljanjem svojih „prostovoljcev“, kakor so to svojčas napravili v vojni na Koreji?

Vse to so vprašanja, na katera bo odgovorila prihodnost.

Medtem pa v obmejnih pokrajinah med Vietnamom in Kambodžo teče kri in umirajo v množicah ljudje med grozotami nove vojne med „tovariši“ komunisti. Tako eni kakor drugi komunisti izvršujejo pokole in nečlovečnosti nad prebivalstvom druge države, oboji v imenu marksizma. Begunci iz tistih predelov govorijo o stvareh in zločinih, kakor jih rdeči do sedaj še niso delali niti ob priliki boljševiške revolucije v Rusiji.

Kambodža poroča o požigih in pokolih vietnamskih čet, dočim uradno poročilo iz Vietnama navaja, da kambodžanski komunisti pošiljujejo ženske, sekajo glave moškim in trgajo nosečim materam drobovje iz telesa ter mečejo otroke v ogenj.

Vse to se vrši za koristi komunističnih imperijalizmov različnih smeri, pekinškega in moskovskega.

Značilno za duhovno podobo današnjega sveta je, da se nihče ne dvigne na zapadu, ki bi vsaj protestiral proti temu, kar se v Indokini sedaj dogaja. Ljudje, ki so v imenu „človeških svoboščin in pravic“ divje protestirali po zapadnih mestih proti Amerikancem v Vietnamu, se danes spričo stokrat večjih nečlovečnosti, ki jih počenjajo komunisti, niti ne zganajo. Pač značil-

na slika našega časa, ki je že v veliki meri duhovno omrtvičen po komunistih in njihovi ideologiji.

Tako doživljamo v tem trenutku spet novo poglavje strahot, ki jih prinaša človeštvu marksizem.

Kakšna poglavja bo prinesla človeštvu še prihodnost? Na to nihče ne ve odgovora.

NAŠE MLADIKE

Ni se bati, da bi resnica o dogodkih in njih dejstvenikih izza časov krvavega partizanskega prekucništva prav za časa tuje okupacije, ko je svobodoljubni slovenski narod imel na vseh koncih zvezane roke, utonila v poplavi laži, ki jih je v desetletjih perverzne vladavine nagrmdil Titov režim ob izkoriščanju vsega upravnega aparata in fondov narodne imovine. Tudi v tujini dorašča mladi rod potomcev slovenskih domobrancev, ki jo bo ohranil čisto in nepotvorjeno. — Op. ured.

Gral. Leon Rupnik – vzor junaka

Gral. Leon Rupnik je bil slovenski vojskovodja. Ustanovil je Slovenske domobrance. Slovenski domobranci so branili slovensko zemljo pred partizani, ki so pobijali slovenske ljudi in ropali slovenske vasi.

Z italijansko kapitulacijo so Nemci zasedli tudi ves zapadni del Slovenije — Ljubljansko pokrajino. Da novi okupator Ljubljanske pokrajine ne bi priključil rajhu, kot je storil z Gorenjsko in štajersko, so slovenski politiki prosili ljubljanskega župana Leona Rupnika, naj bi to preprečil.

Septembra 1943 je general Rupnik ustanovil Slovensko domobranstvo. Jedro novih domobrantskih enot so sestavljali bivši vaški stražarji in kmalu so narastle na 15.000 mož pod slovenskim poveljstvom, vojaško disciplinirane in organizirane.

Aprila 1945 je slovensko politično vodstvo začelo siliti generala Rupnika, da odloži poveljstvo domobranstva in kmalu tudi civilno oblast in naj vse prenese na Narodni odbor za Slovenijo. Tako je 5. maja 1945 general Rupnik odstopil in oblast je prevzel Narodni odbor za Slovenijo.

General Rupnik se je umaknil v tujino in Angleži so ga enako kot

njegove čete odpeljali nazaj v Jugoslavijo. Tam so okrog 12.000 domobrancev pobili, a nekaj se jih je rešilo in so sedaj priče v drugih državah.

General Leon Rupnik je ostal med 12.000 domobranci; z njimi je tudi on bil zasramovan in uničen.

— — —

(Po pravilnih življenjskih podatkih generala Leona Rupnika drugi mladi pisec piše:)

Njegovo delo v slovenski zgodovini se je začelo v drugi svetovni vojni ob kapitulaciji Italije (8. 9. 1943.). Nemci so v tem času zasedli tudi Ljubljansko pokrajino. Komunistična revolucija se je s tujo pomočjo tako hitro stopnjevala, da bi bil vsak odpor Slovencev brez zunanje podpore nemogoč. Zato je general Rupnik videl izhodiščno točko samo v tem, da bi se z Nemci nekako pogodil glede ustanovitve slovenske vojske in nabave orožja. Tako je organiziral iz ostankov Vaških straž čete za varnost prebivalstva pred partizani, ki so ropali in pobijali ljudi zlasti po deželi. Vse od tedaj naprej je ostal glavni vodja domobrancev v Sloveniji.

Kot toliko drugih vodilnih mož za časa revolucije, se je tudi general Rupnik umaknil v tujino. Toda v Italiji so ga Angleži prijeli in ga vrnili komunistom. Ti so ga kot „zločinca slovenskega naroda“ sramotili in nato ubili, ker se ni strinjal z njihovo idejo. —

V. L.

BLAGO SOVRAŠTVO

(Ob Djilasovi knjigi „Vojni čas“)

Uvod.

Ta najnovejša Djilasova knjiga je nedvomno tudi daleč najvažnejša, ki je doslej izšla o tragediji Jugoslavije, in človek se — z ozirom na nekatera očitna dejstva — vprašuje, če ni za njo nek skrit namen, nek daleč vnaprej preračunan načrt, po katerem je bila napisana in objavljena.

Kot Djilasovo osebnost, tako moramo tudi njegov „Vojni čas“ presojati z dveh vidikov:

Na eni strani stoji Djilas — človek (še danes) komunist. Ta piše z mrzlo, kroničarsko preciznostjo o dogodkih, ki se odigravajo okrog njega, in pri tem zabeleži tudi nekatere absolutno nepotrebne pripombe; pa tudi človek, ki brez pomisleka — in celo pravega razloga — zakolje sovražnika in potem odjaha v večerni mrak kot zli junak nekega kavbojskega filma.

Na drugi strani je Djilas — filozof, ki mu je kamnita črna gora dala premehko srce, da ga ne bi tu in tam pretresla zavest strahote, kateri se

je predal in jo, to zavest, odganja kot nadležno muho, kot neprijetno glodanje vesti, tiste čudovite čutnosti, ki nas loči od živali. „Filozof“ v Djilasu je seveda slednjič prevladal; vendar mnogo prepozno, da bi mogel kakorkoli vplivati na tragedijo jugoslovanskih narodov med vojno in revolucijo.

V knjigi ni nobenih „bomb“; nič pravzaprav novega ali neodkritega. Toda tu in tam se le zasveti neko ostro spoznanje, ki po svoje osvetli opisovani dogodek ali avtorjevo razmišljanje. Kot skoraj nek stranski incident opisuje Djilas tudi obisk v Sloveniji jeseni leta 1943, to je v najbolj kritičnem obdobju slovenske revolucije. Čeprav njegova opisana potovanja niso v skladu z itinerarjem začrtanim na priloženem zemljevidu, se vendar tudi njegovi „slovenski“ dnevi nekako vključujejo v celotno podobo medvojne Jugoslavije.

Djilas se je v vojnem času seveda prikopal do določenih dokončnih mnenj o glavnih dejavnikih jugoslovanske drame, je pa zelo popustljiv v sodbi do samega sebe. Djilas ni skoraj nikdar prisoten pri likvidacijah sovražnikov. Vselej mu o tem povedo drugi. Potem se mu oglasi vest, ki jo seveda spet prežene in gre naprej — novemu dnevu naproti. „Filozofova“ zmaga je še dolga leta v bodočnosti. Toda, ali ni morda tudi ta „zmaga“ samo neka zunanja manifestacija? Ob pogledu na prve italijanske čelade, ki so jih preluknjale krogle, so se Djilasovi Črnogorci vpraševali: „Kakšno bedno cesarstvo! S šibrami ga lahko preluknjaš!“ „Jaz pa,“ pravi Djilas str. (23), „sem si mislil: kaj pa so čutili možgani pod čelado, ko so jih preluknjale krogle?“ Ta od Dostojevskega (Idiot) izposojena metafora se v eni ali drugi enačici ponavlja skozi ves „Vojni čas“.

Djilas skuša v „Vojnem času“ celo vzdrževati neko aureolo „načelnega“ kristjana. Dolge mesece kasneje, sredi „bitke za ranjence“ se mu je celo prikazal — Kristus. Djilas pravi (str. 284), da si je sicer zavestno prizadeval, da bi pregnal Njegovo podobo, vendar mu to ni uspelo; nakar je izdaval nekakšno „humanistično-komunistično“ molitev (če ima ta izraz sploh kakšen smisel), ki je izzvenela v vprašanje — ZAKAJ? Toda pred tem „savelskim“ doživetjem Djilas-kroničar kot samoposebi umevno dejstvo zapiše, da so bili (zakaj ne „smo bili“?) partizani presrečni, če so imeli priložnost zažgati nek samostan (str. 192), čeprav se „cerkvá niso nikdar dotikali...“.

Vso brezsmiselnost revolucije in obenem vso tragiko narodov, ki so jih komunisti zapletli vanjo, pa je Djilas, spet z mrzlo roko kroničarja, zapisal na strani 299: „Vlasenica je večkrat izmenjala gospodarje. (Ko smo prispeli mi) ni bilo kaj zapleniti in nikogar, ki bi ga bilo treba ubiti...“

Toda prav ta „hladnost“, s katero je zapisano to strahotno dejstvo, dokazuje tudi, da je Djilas še danes — neiskren. „Djilas is a phony“, bi bilo treba zapisati v jeziku, v katerem je napisan tudi njegov „Vojni čas“.

V zgodnji jeseni leta 1943 je bil Djilas v Liki, kraju Otočac. Od tam je nato na Kardeljevo povabilo z Žujovićem odpotoval v Slovenijo, kamor (na partizansko bazo v Rogu) je prispel 27. septembra, torej v času, ko je po slovenskih gozdovih še odmevalo partizansko-italijansko zmagoslavje nad poraženo Vaško stražo in kraljevimi četniki, pa pred usodnim kočevskim procesom.

Djilas je tu srečal vso slovensko komunistično „staro gardo“, ki jo je poznal še izpred vojnih dni ali iz zaporov, pa tudi najprominentnejše predstavnike (takrat vsaj) „nekomunističnih elementov“ v slovenski „Osvobodilni fronti“. Njegovi zapiski o srečanju s temi ljudmi (Vidmar, Kocbek, Rus) so seveda objavljeni dolga leta kasneje; zato so brez dvoma obarvani z dognanji kasnejših srečanj; so pa vsekakor zanimivi, zlasti, ker spet odražajo „dvojnost“ Milovana Djilasa ter jih zato povzemamo v širši obliki.

Vidmar, piše Djilas, ni predstavljal nikakšne politične skupine, a je bil prav zaradi tega toliko bolj pomemben: poznan literarni kritik, vpliven med liberalno, nekatoliško (sic) inteligenco. Takrat tudi ni bil član partije in ne marksist. Revolucijo je sprejemal kot zgodovinsko priložnost slovenskega naroda, v marksizmu pa je videl eno najbolj značilnih družbenih ved modernega časa, čeprav ne brez napak zlasti v estetiki. Vidmar je bil človek širokega evropskega kulturnega obzorja, živahnega in uglajenega vedenja in izražanja, pozitivist in patriot in kot tak oster nasprotnik klerikalizma in fašizma. Bil pa je tudi oportunist v svojem vztrajnem prizadevanju, da bi v komunizem vnesel estetsko toleranco. Kardelj in Kidrič sta se z njim posvetovala o nevažnih stvareh (!), čeprav je partiji iz prijateljstva in čuta za demokracijo že priznaval zgodovinsko vlogo. Z ozirom na vodilno vlogo partije v Osvobodilni fronti je bila to očitno zgolj formalnost. „Kardelj mi je povedal, da sta se Kidrič in on komaj nekaj dni prej zapletla z Vidmarjem in Kocbekom v dolgo in ne ravno prijetno debato, da bi ju pregovorila, naj priznata vodilno vlogo partije v Osvobodilni fronti.“ Tako na strani 334.

„Ni mi bilo jasno,“ pravi Djilas na isti strani, „zakaj naj bi se morali naši zavezniki v protifašističnem gibanju odpovedati svoji neodvisnosti celo formalno in sem vprašal Kardelja: Čemu pa tako pritiskate nanje?“ Kardelj mu je pojasnil, da se je položaj spremenil: Vojska in krajevna oblast sta sloneli na partiji, zato je Osvobodilna fronta morala izgubiti elemente koalicije, čeprav mora še vnaprej ostati široko zasnovana, enotna organizacija. Vojska in krajevna oblast sta torej „sloneli“ na partiji. Z drugimi besedami bi Kardelj dejal: Brez partije bi ne bilo ne (partizanske) vojske ne (komunistične) krajevne oblasti! Odveč bi bilo tu ponavljati, kako je partijska propaganda v tistem času na ves glas kričala, da sta vojska in oblast v ljudskih rokah in da je Osvobodilna fronta izraz

„revolucionarne“ volje vseh slojev slovenskega naroda. (In vendar je morala, po Kardeljevem, izgubiti „elemente koalicije“; partija je morala postati vse: vojska, oblast, narod!)

Djilas sam smatra, da bi ti „elementi koalicije“ sčasom itak izginili, ter da je bila „edinstvena“ situacija v Sloveniji prav za prav nepotrebna (Hrvaška in Srbija Osvobodilne Fronte nista imeli!). Partija je pozdravljala sodelovanje predstavnikov nekomunističnih skupin in predvojnih strank kot stvar „propagande in simbolizma“ (for show and symbolic, str. 335). Priznava pa Djilas, da še danes ne razume do kraja razvoja v Sloveniji. Zdi se mu le, da je imel Tito prav, ko je dolga leta kasneje ob tem izjavil: „Bila je pač državljanska vojna, čeprav o tem nismo hoteli govoriti med vojno, ker nam to ne bi nič koristilo.“ (Str. 335, citirano po zagrebškem Vjesniku, Maj 24. 1972.).

„Josip Rus,“ pravi Djilas na strani 335, „bi imel še manj možnosti za neko politično vlogo kot Vidmar če bi vojna ne bila taka, kakršna je bila. Toda, v nasprotju z Vidmarjem Rus ni kazal nobenega prizadevanja za neko resnično politično vlogo. Tudi ni bil več mlad, čeravno krepak. Mislil je počasi in s preudarkom, toda bil je tudi zelo trdovraten. Bil je eden izmed voditeljev Sokola, telovadnega društva, ki je nastalo v Češki pod avstro-ogrsko upravo ter se nato razširilo po vseh slovanskih deželah. Osnovni in bistveni element te organizacije je bila jugoslovanska ideja. Prav zaradi tega je med jugoslovanskimi narodi igrala različno vlogo, ki je zavisela od orientacije narodnih vodnikov. V Srbiji je bila v glavnem ‚velesrbska‘; v Hrvaški pretežno centralistična in ‚protihrvaška‘ in v Sloveniji — projugoslovanska. Prav jugoslovanska ideja, povezanost Slovencev z obstankom in obnovo Jugoslavije, pa je zavedla Rusa in Sokole v sodelovanje s komunisti in kasneje tudi v bojno tovarištvo. Sokolstvo je izžarevalo bojevito vztrajnost in narodno zavest; in prav to je vodilo te ‚ideološke nedolžnike‘ (these ideological innocents), da so se pridružili komunistom; zlasti še jeseni leta 1942, ko je ‚vstaja‘ začela hirati in je partija obstala kot edina neomahljiva in enotna sila. V času mojega bivanja v Sloveniji je bil Rus prominentna in edinstvena ornamentalna figura, čeprav so si mlajši zideologirani Sokoli že utrli pot na višje položaje v vojaških edinicah, v upravi in celo v partiji sami.“ (Str. 336.)

O vlogi slovenskega sokolstva v revoluciji je bilo seveda že marsikaj napisanega: vendar se organizacije še danes, po skoraj štirih desetletjih, drži neka stigma (govorimo seveda o položaju zunaj domovine), za katero ni prav nobenega razloga, ker je v glavnem samo nadaljevanje predvojnega nasprotstva med „liberalci in klerikalci“ in ker je, vkolikor izvira iz medvojne dobe, naslonjen zgolj na bridke epizode v dobrem spominu posameznikov z ozirom na odnose do nekdanjih krajevnih Sokolov, ki so prešli v Osvobodilno fronto. Tudi Djilas sam ne vidi, ali se mu ne zdi potrebno omeniti, resnične orientacije slovenskega sokolstva med vojno in revolucijo in sploh ne omenja dejstva, da je samo nekaj dni pred njegovim prihodom

v Slovenijo na Grčaricah padla, dejansko od prvega do zadnjega moža, mlada generacija sokolske inteligence, ki bi, če bi preživela, lahko danes v zdomstvu igrala kritično vlogo v oblikovanju neke pozitivne opozicije Titovemu režimu, katero zdaj tako krvavo pogrešamo. Lažje, mnogo lažje je bilo namreč zavzeti in obstati na protikomunističnem stališču takoimenovanim katoliškim organizacijam, ko pa je komunistična partija od prvega nastopa pokazala, da je v diametralnem nasprotju z vsem, kar je učila katerakoli vera. Sokolstvo, „ideološki nedolžnik“, kot jih upravičeno imenuje Djilas, pa komunistične infiltracije ni moglo takoj zavreti v vseh njenih manifestacijah, ko pa je bilo samo njegovo vodstvo zapleteno v boj proti tej infiltraciji in je bilo enostavno premalo časa, da bi spoznanja vodstva mogla učinkovito prežeti tudi poslednjega podeželskega Sokola.

Rus sam, ki je bil okrajni sodnik v Ljubljani, je pripadal skupini „levih“ Sokolov (v resnici so bili to seveda pravi partijci), in je opravljal določeno vlogo. Ko je izbruhnil spor v Sokolu Ljubljana-Tabor, so zagovorniki iz Sokola izključenega Zorana Poliča s spretno formulacijo civilne tožbe dosegli, da je bila dodeljena Rusu. Tožbe so delili po abecednem redu: A—K in L—Z. S tem, da je bil kot glavni obtoženec imenovan dr. Pestotnik in ne inž. Bevc, so komunisti pripeljali „kozla v zeljnik“, kot piše inž. Bevc, („Zoran Polič obuja spomine“, Sokolski Vestnik, 1977). Kasneje je bil Rus zapleten tudi v krizo v sami upravi Ljubljanske župe ter je na zadnjem zborovanju s svojim obstrukcionističnim govorjenjem, po katerem je bil znan, dosegel, da je bila izvoljena „Lubejeva“, se pravi „leva“ lista, čeprav je Savezni odbor v Beogradu kasneje te volitve razveljavil. Krona teh komunističnih mahinacij v slovenskem sokolstvu pa je bila najbrž dosežena leta 1938, ko jim je uspelo, da so s sokolskim vlakom, to je z vlakom, s katerim so potovali na 10. sokolski zlet v Pragi, slovenski Sokoli poslali v Prago čnega svojih agentov, ki je nato iz Prage potoval v Moskvo.

Podlaga tej izdaji v slovenskem sokolstvu naj bi bila položena že na prvem kongresu Komunistične partije Slovenije na Čebinah nad Zagorjem leta 1935, ko je partija s svojim prvim manifestom objavila, da je „v teh težkih dnevih za slovenski narod samo ena pot: treba je prenehati s politikantstvom in medsebojnimi prepiri v demokratičnih vrstah; združiti se morajo vse sile, ki jim je res pri srcu usoda slovenskega naroda...“ V svoj program pa je partija zapisala: svobodo združevanja, zborovanja, tiska, govora, veroizpovedi; svobodno, občno, neposredno in tajno volilno pravico; odpravo vseh „sramotnih zakonov vojaško-fašističnega režima iz obdobja surove diktature po 6. januarju 1929“ in zahtevo da se „očetje teh zakonov postavijo pred sodišče in se kaznujejo, vse žrtve teh zakonov pa osvobodijo iz zaporov.“

V članku „Pot slovenskega sokolstva v Osvobodilno fronto“ (Delo, Sept. 1977) pravi Zoran Polič o razvoju v sokolstvu naslednje: „Kar zadeva svetovno-nazorsko opredelitev, moramo ugotoviti, da je bila skupina (levih Sokolov) v začetku prepričana, da bodo v celoti zadostovale le idejne

osnove, ki jih je v svojih filozofskih spisih uveljavljal glavni ideolog sokolstva iz prvih začetkov te organizacije dr. Miroslav Tyrš, še posebej, ko so bile te ideje v političnem pogledu dopolnjene s pogledi T. G. Masaryka. Zato... je bil glavni del... te skupine v svoji politični orientaciji, četudi ne povsem prepričano in dosledno, vendarle masarikovski. Toda čimbolj jo je (to skupino) situacija silila, da se v svetovno-nazorskem pogledu konkretnje opredeljuje, tem jasneje je bilo, ...da sama sokolska ideja... ne more zadovoljiti razredno (!) opredeljenih političnih faktorjev in... da je masarikovstvo samo krinka buržuazije v borbi zoper vse močnejšo prisotnost revolucionarnih predstavnikov delavskega razreda.“

Zanimivo pri tem je, da je Polič smatral za potrebno, da po vseh teh letih naveže izdajo sokolskih „levičarjev“ ne le na proslulo Dolomitsko izjavo, s katero so ti laži-Sokoli obljubili, da ne bodo organizirali lastnih političnih aktivistov, temveč že na sam čebinski kongres, s čemer je brez dvoma hotel okrepiti šibki argument Dolomitske izjave in pa kasnejšo reakcijo slovenskega sokolstva doma in v tujini, ko se je vse „cokunpok“ preneslo na „Partizana“.

Vsega tega se Djilas seveda ne dotika, ker mu razvoj ni bil poznan; gotovo pa je, da je spregledal dejstvo, da v času partizanstva Jože Rus ni ne mogel, ne smel stremeti za neko „politično vlogo“, ker je svojo nalogo takrat pač že opravil in partiji ni bil več potreben.

„Kocbek na drugi strani“, pravi Djilas na str. 336, „pa je ohranil svoje lastno duhovno jedro, morda ker je bil intelektualno in metafizično pobožen. Njegov umik v samega sebe je še podčrtovala njegova poduhovljena, asketska zunanost. Nikdar mu ni bilo za kakršnokoli priznanje ali zunanje razkazovanje. Bil je do kraja vzgojen, s širokim kulturnim obzorjem, čeprav se je to pokazalo šele v dolgih, izčrpnih debatah, v katere pa se je le nerad spuščal. Kardelj in Kidrič sta visoko cenila njegov literarni talent ter hvalila njegov jezik in slog. O njegovem poštenju in iskrenosti ni moglo biti nobenega dvoma. dajala pa sta mu ugled in važnost, ki ni bila v pravem razmerju s silami, ki jih je predstavljal. Potem namreč, ko se je pojavila kolaboracionistična Bela garda, organizirana med katoliškimi masami, so možnosti za levičarski, socialistični katolicizem (v Sloveniji) usahnile. Katoličane, ki so se jim pridružili, so partizani asimilirali, zalili in absorbirali. Pričel pa se je tudi proces razkrajanja tistih socialnih in nacionalnih vizij katolicizma, v katerih je Kocbek očitno videl nekaj ljudskega in slovenskega; in v tem je njegova osebna tragedija. Prav ta tragična povezanost z narodom in vero ga je najbrž navdajala s tisto tiho vztrajnostjo, ki smo jo mi komunisti sicer razumeli iz lastnih izkušenj, ki pa je nismo mogli deliti z njim, ker smo bili pač neomahljivi v vprašarju svojih lastnih ciljev. Kocbek bi moral konec leta 1942 priti v Bosno, da bi postal podpredsednik AVNOJ-a. Nikdar nisem slišal in tudi zdaj ne verjamem, da je bil glavni namen tega odloka, spraviti ga iz Slovenije. Toda tudi če to drži, ne more biti nobenega dvoma, da smo si tiste čase

res prizadevali, da bi dobili čim več pripadnikov, zlasti v nekaterih prominentnih krogih. Tudi takrat seveda, kot danes, je prišlo do političnih manipulacij. Toda Kocbek, skupno z mnogimi, ki so sicer sprejeli oborožen odpor in socializem, ne pa tudi popolnega duhovnega monopolizma komunistične partije, je nasprotoval določenim pojavom, predvsem radikalizaciji v smeri širjenja ateističnega socializma. Krščanski socializem pa je pripadal religiji, ki je zamudila svojo priliko v času, ki je bil usoden za Slovence in ne samo zanje.“

Spet imamo opravka z zapisi, ki morajo odražati tudi kasnejša dognanja; jasno pa je, da je Djilas dojel, ali vsaj da dojemata Kocbekovo tragiko. Kocbek sam je medtem že skušal odvrniti vsaj del svoje odgovornosti za katastrofo naše generacije v Kočevskem Rogu, vendar je tržaški intervju najmanj, kar je človek s takim bremenom sploh mogel storiti, če mu je ostalo še količkaj vesti. Toda poleg direktne ali indirektno odgovornosti za vetrinjsko tragedijo, nosi Kocbek prav zaradi ugleda, ki mu ga priznava Djilas, tudi odgovornost za razočaranje vseh tistih, ki so, kot piše tržaški pisatelj Pahor, verjeli, da se je moglo nekaj vsenarnodnega in „pluralističnega“ spočeti v neki malomeščanski vili tam nekje pri Čadu. Tega „vsenarnodnega pluralizma“ pa so se zaman nadejali tudi številni drugi Kocbekovi oboževalci; saj se ni rodil niti kasneje, ko je iz požganih dolenskih vasi vstalo Slovensko domobranstvo. Prinesel ga je šele junij 1945, ko so v Kočevskem Rogu omahnili Dolenjci in Gorenjci, Beli in Suhi Krajinci, Primorci, Štajerci, pa še Srbi, Črnogorci in Hrvatje.

Tržaški Pahor priznava Kocbeku, da je njegovo sporočilo s svojim klicem k evangelijski pristnosti in bivanjski pričevalnosti s četrtoletno anticipacijo napovedovalo temeljna prenovitvena izhodišča II. vatikanskega koncila. Djilas vidi Kocbekovo osebno tragedijo v razkroju tistih družbenih in narodnih vizij katolicizma, v katerih je Kocbek očitno slutil nekaj ljudskega in slovenskega. Pahor pa mu priznava, da se je „kot slovenski patriot izživel v ljubezenski predanosti svojemu narodu, njegovi zemlji in njegovi besedi, njegovi tradiciji in njegovi prihodnosti, v zanosni težnji po njegovem povzdigu iz folklorne medlosti v samozavest naroda med narodi.“

Toda tragika Edvarda Kocbeka in njegovih tovarišev je prav v tem, da niso vztrajali v svojem klicanju k evangelijski pristnosti, ter da so pri tem spregledali, da velikih dognanj ni mogoče izsiliti, ter so se zato v svoji nestrpnosti vrgli v naročje komunistične revolucije, ki je vendar „bivanjsko“ nasprotje evangelijske pristnosti, pa tudi prenovitvenih izhodišč Vatikana II.

V nekem smislu je pravzaprav presenetljivo, kako malo prostora je Djilas odmeril Kocbeku (samo 8 vrstic več kot Rusu), brez dvoma enemu najglobljih slovenskih mislecev modernega časa. Morda se v tem odraža neka „poklicna“ ljubosumnost, ker si menda ni težko predstavljati izrednih dimenzij, ki bi jih danes zavzela debata Kocbek-Djilas. Če namreč smatra-

mo „idealizem, spiritualnost in samo krščanstvo na eni strani ter materializem, agnosticizem na drugi kot ekstremna pola spekulativne filozofije“, potem nam postanejo razumljivi ne le Kocbekovo bratenje s komunisti in Mikužev bedni odpad, temveč tudi pisanje tistih, ki občudujejo Kocbekov „novi humanizem“.

Djilas se je udeležil tudi znanega kočevskega zbora poslancev. Zbrane „predstavnike“ je celo nagovoril kot „brat z juga“ in sam priznava, da je bil njegov govor prava polomija, čeprav so mu poslanci ploskali v „mrzličnem navdušenju“. „Totalitarizem,“ je zapisal spet s hladno preciznostjo kronista, „je najprej navdušenje in prepričanje; šele kasneje se prelevi v organizacijo, oblast in karierizem.“ (Str. 341).

Najbolj zanimiv Slovenec pa je bil tudi Djilasu — Kardelj. V „Vojnem času“ ne manjka dokazov, da med njima nikdar ni bilo kakšne posebne „ljubezni“, da je Kardelj v svojem črnogorskem tovarišu slutil nekakšnega tekmeča ter da mu je kasneje, po prelomu z Moskvo in Djilasovem padecu tudi skušal pripisati odgovornost za razne „napake“, ki da so bile zagrešene med revolucijo.

Toda jeseni 1943 je bil Kardelj vendarle Djilasov sodelavec, čeprav nekoliko „višji“ od njega. Djilas sicer namiguje, da bi Kardelju lahko odvzel to „višjo“ pozicijo vendar se je zadovoljil s stvarmi, kot so pač bile. Čutil pa je nek odpor do Kardelja posebno še potem, ko mu je ta s pomenljivim nasmehom (str. 338) povedal, da je dal pobiti zajete turjaške borce, da bi ostale demoraliziral. Djilasu se je tu spet kot nadležna muha oglasila vest, ali kot sam pravi „humanistična dediščina“, vendar se ob zločinu nad slovenskimi borci ni ustavljal.

„Kardelj“, piše Djilas (Str. 344), „ni nikdar povsem odkrit, čeprav tudi ni tajinstven, razen, kadar se mu zazdi, da je v nevarnosti bodisi njegov položaj, ali njegove ambicije. Takrat pa je izredno hiter in bister v svojih mislih, obenem pa izredno sprejemljiv in popustljiv v debati. To me je najbolj privlačevalo k njemu. Kadarkoli smo stali pred neko važno odločitvijo, vselej sem najlažje dosegel soglasje s Kardeljem. Bil je tudi edini, s katerim sem v Politbiroju mogel razpravljati o teoretičnih vprašanjih, ki so se nenehno pojavljala v življenju, pa tudi v moji glavi. To razvijanje teorij naju je tudi zblížalo, tako da sva lahko drug drugemu zaupala kritične misli o prvem zasedanju AVNOJA v Bihaču leta 1942. Obema se je namreč zdelo, da zasedanje ni bilo dovolj pripravljeno ter da ni rešilo osnovnih vprašanj: bodoče državne oblike, bodoče vlade in osnov družbenega sistema. Kardelj je smatral, da bi morala biti na prihodnjem zasedanju AVNOJA osnovana vlada in morda celo proglašena republika. Jaz sem se strinjal z njim, čeprav ni šlo za kategorična stališča.“

Kardelj seveda „nastopa“ tudi na več drugih mestih v Djilasovi knjigi in največkrat v manj ugodni luči kot v gornjih citatih. Vsiljuje pa se vprašanje, kaj je pravzaprav hotel Djilas povedati z navedbo, da je Kardelj povsem odkrit samo, kadar se mu zdi, da ga nekdo ograža, ter da

je takrat izredno hiter, pa tudi „popustljiv“. Na prvi pogled bi se zdelo, da gre za klasičen opis — hinavca! To postane še toliko bolj zanimivo v luči Djilasovega opisovanja odnosov med posameznimi „prvaki“ in „prvim med prvimi“, starim Titom. „Kardelj“, pravi Djilas na strani 362, „se je navezal na Tita, ko sta se skupaj z drugimi izobraževala v Moskvi v letih 1934-35. Res je Kardelj sodil, da je boljši teoretik, in če smatramo teorijo za prilagajanje novih realnosti starim resnicam, potem ni prav nobenega dvoma, da je bil vrhunski teoretik. Toda Titova osebnost je bila tako prevladujoča in njegov nastop tako prepričevalen, da je človek v 1950-tih letih in kasneje, ko so med nami izbruhnile razlike, dobil občutek, da se Kardelj fizično boji Tita!“ Vsekakor ostro in zanimivo zapažanje.

Sicer pa je na Djilasa naredil velik vtis tudi grad Soteska kjer se je največ zadrževal med bivanjem v Sloveniji, in katerega so kasneje partizani porušili „ker so Slovencem gradovi še posebej zoprni iz časov kmečkih puntov.“ Pokloni se Djilas seveda tudi Ljubljani „mestu-heroju“, in še posebej VOS-u pa Kidričevi Zdenki. Mimogrede se tudi dotakne problema, zakaj se slovensko partizanstvo ni moglo razmahniti vse dokler niso Slovenije dosegle južne partizanske edinice, pa celo Rdeča Armija in bolgarske divizije. Ko so se slovenski komunisti nekoč po vojni repenčili, da „smo se Slovenci sami osvobodili“, je, kot piše Djilas (str. 339), vzročil celo stari Tito: „Bi se hudiča osvobodili, če jim ne bi pomagali Srbi in Hrvati!“ Priznanje z najvišjega mesta.

Četniki, Ustaši, Nemci, Partizani.

Djilasu je treba priznati, da se je v knjigi „Vojni čas“ skušal razpisati o dogodkih v Jugoslaviji v tistem času, se pravi, o dogodkih, ki jih je sam pomagal oblikovati, — z nekega objektivnega, zgodovinskega zornega kota in ne pod vtisom ali celo pritiskom lastnih čustev takrat in danes. Tudi to je vzrok, da se človeku, ki prebira „Vojni čas“, nenehno postavljata dve vprašanji: ali je vse to neka namerna igra, ki naj ima svoj čisto določen rezultat nekje v bodočnosti, in pa, — čemu jugoslovanska kritika in oblast! — molčita o tej knjigi, ko pa so v njej navedena nekatera naravnost porazna dejstva in vsaj ena direktna obtožba Tita samega.

Odgovor na prvo vprašanje je lahko samo navadno ugibanje; zato bi bilo odveč, ustavljati se ob njem. Dobi pa vsa zadeva še poseben poudarek, če pomislimo, da kljub temu, da svet že leta čaka na Titov „odhod“, vendarle ne more več biti daleč do njega.

Drugo vprašanje, zakaj Djilas ni spet v zaporu, je seveda povezano s prvim. Najenostavnejši odgovor bi morda bil, da so se jugoslovanski komunisti odločili, da je molk v tem primeru najboljši, ker knjige doma itak ne bo mogla brati široka masa ljudi, temveč le nekateri izbranci, partijski zanesljivci, ali pa literarno-zgodovinarski sladokusci, ki pa bodo najbrž o njej molčali — vsaj za javnost.

Naj bo, kakor hoče, Djilas, kot rečeno, skuša biti „objektiven“, čeprav mu to ne uspe v popolni meri. Tako skuša razložiti nastanek in značaj četniškega gibanja v Srbiji in Črni gori (v dimenziji njegovega dela je bilo slovensko četništvo obroben pojav) in bi lahko rekli, da je — vsaj gledano s slovenskega severa —, njegov opis Mihajlovićeve akcije, še najbližji resnici. Še posebej pa velja to za Djilasovo mnenje o črnogorskem četništvu, ki ga je pač najbolje poznal, ko pa je sam sin iste zemlje.

Djilas seveda še vedno govori o „kolaboracionističnih“ četnikih; priznava pa, da te „kolaboracije“ ni mogoče opisovati samo s črno in belo barvo, temveč da gre za nianse in aspekte, ki so globlji, kot pa zgolj diferenciacija med Mihajlovićem samim, pa recimo Djujićem in Jevdjevićem. Prvi je v Srbiji, v več ali manj odkritem sodelovanju z Nedićem skoraj do zadnjega onemogočal razmah partizanstva; druga dva pa sta v Liki in Hercegovini iz strahotnega položaja, ko sta se znašla med komunističnim kladivom in ustaškim naklom, hodila po edini poti, ki jima je preostala, če naj bi sploh rešila še kaj srbskega življa: v naslonu na Italijane in kasneje vsaj delno tudi na Nemce.

„V četniškem vodstvu“, piše Djilas na strani 140, „so bili v glavnem oficirji, ki so videli najvišji nacionalistični cilj v iztrebljenju muslimanov. Značilno pa je, da tudi v tem četniki niso bili ne edini, ne dosledni. Nam komunistom so ustaši pomenili neko popolnoma tujo sovražno silo, četniki pa konglomerat srbskih liberalnih nacionalistov, prestrašenih kmečkih množic, srbskih šovinistov in fašistov. V začetku so se različna četniška gibanja razlikovala od pokrajine do pokrajine: v Bosni in Hrvaški so predstavljali samoobrambo pred uničenjem; v Srbiji so se zavzemali za restavracijo monarhije in za vodstvo nad drugimi narodi (Jugoslavije). v Črni gori pa so bili protirevolucionarji. Toda vsi so imeli svoje korenine v tradiciji svojih prednikov, v življenju na vasi in v narodnih in verskih mitih. Na taki podlagi in v taki zavesti pa je bila vselej — še posebej pa po ustaških pokolih Srbov — prisotna tudi težnja po iztrebljenju drugih ver in ljudstev. Toda tradicija je vendarle obdržala nekaj zmernosti in humanosti, tako da so obstale tudi liberalne in prosvetljene ideje. Ideologija ‚iztrebljanja‘ ni prežela mnogih četniških oficirjev, kaj šele četniške kmečke mase. Zato smo mi komunisti skušali razlikovati med tradicionalnimi idejami in velesrbskim šovinizmom ter pritegniti ali vsaj nevtralizirati določene elemente zlasti med kmeti.“ (Str. 140).

O ustaših pa (Str. 198): „Ustaši niso bili (politična) stranka, temveč vojaška organizacija ‚izbrancev‘. Bilo naj bi jih 32.000, vendar se zdi bolj verjetno, da jih je bilo okrog 15.000. Ali lahko brezzakonje in umor oblikujeta ideologijo? Meni se ni zdelo, da bi imeli neko logično ideologijo. Nacizem in fašizem so sprejeli zaradi nemoči, toda za vsem tem je stalo nekaj bolj ‚bazičnega‘, nekaj, kar je segalo daleč nazaj. Kaj? Katoličani in pravoslavni v teh krajih v preteklih časih niso bili tako sperti; morda

zaradi Islama, skupnega sovražnika, ki je tlačil ene in druge. Morali pa so se v isti deželi razvijati ločeno, kot če bi živeli v ločenih državah. Ustaši so celo sestavili svoj lasten slovar, kateremu so se najbolj smejali Hrvati sami; toda tu in tam se je v njem vendarle pojavila čudovito lepa beseda. Hitlerjev vdor pa je odkopal dolgo zakrite sence preteklosti ter jih odel v novo oblačilo, v nove nagibe: sosedje, ki so vse življenje živeli drug poleg drugega, so se nenadoma začeli pobijati in ropati! Spraševal sem se, če ni morda to neka človeška bolezen, porojena iz socioloških pogojev, in bi izginita v družbi, v kateri bi ne bilo nobenega zatiranja. Ta misel pa mi je zadostovala za sodelovanje v vojni, čeprav mi ni prinesla miru.“ (Str. 198).

Tudi za Nemce, ali bolje, za nemškega vojaka ima Djilas trezno, umirjene besede. Djilas, kot je že dobro poznano, je bil član partizanske delegacije, ki se je marca 1943 pogajala z Nemci in jim tudi odkrito povedala, da se bodo partizani borili proti zaveznikom, če bi se izkrcali na Jadranski obali. V tem času torej je prišel v neposredni stik ne le z nemškimi častniki, temveč tudi z agenti nemške obveščevalne službe. Vsa resnica o tem srečanju tudi zdaj najbrž še ni poznana. Djilas sam priznava, da o tem sploh ne bi pisal, če ga ne bi „razkrinkal“ ameriški diplomat Walter Roberts, ki je v knjigi „Tito, Mihajlović and the Allies“ obširno opisal in z dokumenti dokazal partizanska pogajanja z Nemci.

V Gornjem Vakufu, kjer se je vršil prvi sestanek (kasneje je Djilas potoval z nemškimi letalom celo v Zagreb), je partizanska delegacija več dni čakala na nemški odgovor na svoje ponudbe. „Skrbno so se (Nemci) ogibali daljšega zadrževanja med nami,“ piše Djilas na strani 234, „mi pa, da jih ne bi izzvali z napadanjem nacizma, čeravno ne ena ne druga stran ni prikrivala svojega mišljenja. Še več, bili so celo precej ‚defenzivni‘ ter sta jih bolj skrbeli Nemčija in nemška vojska, kot pa Hitler in nacizem. Kar pa me je presenetilo bolj kot karkoli drugega na teh pogajanjih, je bilo dejstvo, kako malo sta se nacistična ideologija in mentaliteta odražali v nemški vojski, ki se nam nikakor ni zdela kot neka nemisleča, avtomatska mašina. Odnosi med častniki in vojaki so se nam zdeli manj disciplinirani in pristranejši kot v drugih vojskah. Nižji častniki so jedli iz istega kotla kot moštvo; vsaj tukaj na fronti. Še več, njihova vojska ni izgledala preveč organizirana ali celo slepo ubogljiva. Njena bojevitost in homogenost sta izvirala bolj iz življenjske narodne zavesti, kot pa iz nacistične discipline. Kot vsi drugi ljudje, so bili tudi oni nesrečni, ker so jih dogodki zapletli v vojno; toda, ko so bili enkrat zapleteni, so bili odločeni, da bodo zmagali ter da se bodo izognili novemu, še hujšemu porazu in sramoti.“ (Str. 234).

Tudi po 30 letih si je težko predstavljati, podobno pisanje katerega-koli komunista o nemški vojski. Jasno pa je tudi, da je imel Djilas v Gornjem Vakufu in v Zagrebu veliko več opraviti z Nemci, kot pa je sam

pripravljen priznati, ali kot je mogel Roberts razbrati iz mrtvih dokumentov. Zapažanj, kakršna navaja Djilas o razpoloženju nemškega vojaka leta 1943, ni mogel dobiti samo tako, da je sedel na klopi ali za mizo v neki sobi, skozi katero so hodili nemški vojaki ali častniki v druge prosto re. Nekje, z nekom je moral Djilas pošteno, odkrito in obširno debatirati o vojni, nacizmu, komunizmu etc. etc.

Toda pogajanja v Gornjem Vakufu in Zagrebu niso pripeljala do večjih rezultatov; izmenjani so bili vojni ujetniki (med njimi Titova prva žena Herta, ki je Nemci niso prepoznali) in vsaj začasno so partizani ustavili operacije v Slavoniji, se pravi ob železnici Beograd-Zagreb-Ljubljana, to je ob edinem strateško pomembnem področju Jugoslavije. Razbila pa so se pogajanja ne po Djilasovi ali partijski volji, temveč, ker jih je prepovedal — Hitler!

Tako so se razvijali dogodki, ki so slednjič dosegli svoj konec, in tu se Djilas (str. 446) še enkrat ustavi ob nemški vojski.

„Med umikom ob koncu vojne je nemška vojska v Črni gori pustila za seboj sled heroizma, čeprav je nacizem, ki je prevladoval nad njo in nad Nemčijo, v ostalem svetu zatrl vsako misel, da bi bilo nekaj takega (heroizem) sploh mogoče. Nemški 21. korpus se je moral umakniti iz Grčije preko Albanije in Črne gore. Na pomoč mu je prišel 91. korpus, ki si je iz Kosova utrl pot v dolino Lima. Z 21. korpusom so se umikali tudi črnogorski četniki, ljudje v obupnem položaju, a še vedno boja sposobni. Na dolgi in edini preostali poti iz Grčije do Drine so se Nemci znašli v opustošeni deželi, s porušenimi mostovi, med sovražnimi enotami in pred maščevanjem tistih, ki jih je — četudi samo za trenutek — prevaral sloves nemške nepremagljivosti. Lačni in napol nagi so plezali preko gorskih plazov, jurišali na skalnate vrhove in si odpirali prelaze. Zavezniška letala so jih brez težav odkrila in jih uporabljala za nekakšno 'strelišče' na golih gorskih pobočjih, na plitvinah rek in v zapuščenih trgih in vaseh. Zmanjkalo jim je bencina, tovarna vozila so odpovedala ali bila uničena, povsod ob cestah so ležali zogleneli ostanki prevrnjenih tovornjakov. Slišali smo tudi, da so ubijali težke ranjence, ki jih niso več mogli rešiti. Plenili so domače živali in sploh vse, kar je bilo mogoče jesti. Jemali so zgubljeno, ponošeno kmečko obleko. Vendar jim tega nihče ni zameril, ker civilistov niso nadlegovali in hiš niso zažigali. Slednjič so odšli (iz Črne gore) in pustili za seboj spomin mučeniške moškosti, čeprav le bežen, nezapisan spomin. Očitno je bilo, da bi se nemška vojska lahko vojevala — in to tudi mnogo uspešneje — brez pokolov in plinskih celic.“ (str. 446).

Kdo govori na tej strani? Humanist, preračunan špekulant, hinavec? Ali pa morda res človek, ki se je prikopal do bridko-sladkih spoznanj, da vsa resnica in pravica nikdar ni na eni sami strani, da je zgodovina, ki jo pišejo zmagovalci, prej kot ne — zmaličena, potvorjena, če že ne namerno zlagana!

Bilo bi seveda preveč pričakovati, da bi Djilas po 30 letih, v isti

sapi, ko govori o „tradicionalnosti“ četniškega gibanja, o „čudovito lepih“ besedah v ustaškem „slovarju“ in o heroizmu nemške vojske med umikom iz Črne gore, našel tudi kritične pripombe o napakah njegovih lastnih tovarišev. Kot do Nemcev, ustašev in četnikov, je Djilas „popustljiv“ tudi do partizanov. Navaja pa kljub temu nekaj zanimivosti, ki osvetljujejo dognanja in spoznanja našega „vojnega časa.“

V prvih poglavjih, ki jih bo kazalo podrobneje obdelati, obravnava Djilas izbruh „ustanka“ v Črni gori in nastanek prvih partizanskih oddelkov, ali bolje: prvih oboroženih oddelkov, v katerih so sodelovali tudi komunisti.

„Vsem nam je bilo jasno,“ piše na strani 27, „da ta uporniška vojska ni bila obnovljena kraljevska vojska, ter da bo treba ta novi, posebni značaj te vojske dokazati tudi z njenim zunanjim vidom in notranjo organizacijo. Bojne zastave bi lahko bile narodne zastave, jugoslovanska in črnogorska (!), toda kraljevske insignije niso bile v rabi, čeprav niso bile izrecno prepovedane; odbori in vojaška poveljstva jih le niso razkazovala. Bili pa so častniki, ki so nosili epolette in kraljevske insignije. Nihče jim tega ni preprečil, čeprav so nekateri komunisti postrani gledali nanje.“

Še bolj zanimiva je Djilasova razlaga, kako je bila v partizanske odrede vpeljana funkcija „političnega komisarja“.

„Preko noči (str. 27., še vedno v prvih dneh v Črni gori) je Komunistična partija zrastle iz napol-legalnosti v edino resnično oblast. Toda komunisti smo se morali šele organizirati; brez organiziranih komunistov si ni bilo mogoče misliti političnega dela in vpliva v taki ljudski vojski. Obstajala je tudi nevarnost, četudi ne neposredna, da bi vojska ljudstvu vsilila svojo voljo. Zato je bilo treba vojsko in ljudstvo uvesti v sodelovanje v vprašanju oskrbovanja, prebivališč in podobno. Poznali smo seveda funkcijo „političnega komisarja“ v Rdeči Armadi in vedeli smo tudi, da se je ta funkcija prvič pojavila v francoski revoluciji; ni pa nam bil povsem jasen njen pomen. Jaz sem hotel tej funkciji dati nek širši pomen, ne le partijskega. Predvsem pa sem se hotel ogniti terminološki identifikaciji s Sovjetsko zvezo; naša vojska je bila res revolucionarna, toda bila je „narodno-revolucionarna“. Zato je bil formuliran izraz „zveza z ljudstvom“, ki naj bi opisal funkcijo političnega komisarja. Novembra 1941, ko sem bil poklican v Užice, pa so se tovariši v Centralnem komiteju smejali temu mojemu „izumu“ in so me nehali dražiti šele, ko so uvideli, da sem užaljen. Stvar je bila nato kmalu pozabljena.“ (str. 27).

Če pomislimo, kakšno „evolucijo“ je pred koncem vojne doživela funkcija „političnega komisarja“ pri partizanih, postane Djilasovo govorjenje o „zvezi z ljudstvom“ smešno tudi nam. Posmihanje iz Užic torej ni pozabljeno.

Djilas je imel svoje poglede tudi v vprašanju, kakšen naj bo sploh „naslov“ te nove „narodno-revolucionarne“ vojske.

„Še med pripravami na „ustanak“,“ piše na strani 57, „je bil v Črni

gori na moj predlog vpeljan pojem ‚gverila‘, ‚gverilski oddelki‘, ter je bil uporabljen za tiste oborožene skupine, v katerih so bili v glavnem begunci, in so zrastle po vstaji. Iz literature o Napoleonovem vdoru v Rusijo leta 1812, pa tudi iz državljanske vojne v Rusiji 1918-1922 mi je bil seveda poznan izraz ‚partizan‘. Radio Moskva je tudi poročal o ‚partizanskih‘ akcijah in je pozival zasedena ljudstva naj formirajo ‚partizanske‘ edinice. Toda v našem jeziku ima beseda ‚partizan‘ drugačen pomen kot v ruskem in smo jo komaj poznali v pomenu ‚pristaš‘ ali ‚strankarski človek‘. Jaz sem bil proti temu, da bi sprejeli ruski izraz, in mi je bila bolj všeč mednarodna oznaka ‚gverila‘, čeprav tudi ta pri nas ni bila udomačena; in ker so bili naši narodni izrazi bodisi neprimerni, ali pa so jih že privzele druge, nam sovražne organizacije, kot npr. ‚četniki‘ in ‚ustaši‘. Mislim pa, da so name vplivali tudi prostovoljci v španski državljanski vojni, in še posebej Peko Dapčević. Pod vplivom prostovoljcev iz španije so bili tudi tovariši v Hrvatski in zahodni Bosni. Toda šele 12. septembra 1942 je Tito zahteval od hrvaških tovarišev, da zamenjajo pojem ‚gverilec‘ s ‚partizanom‘.“

„Tudi danes se mi zdi,“ nadaljuje Djilas na str. 57, „da pojem ‚partizan‘ ni ravno olajšal naših prizadevanj za neodvisnost od Sovjetske zveze, čepravno tudi pojem ‚gverilec‘ ne bi bil primerna rešitev. Kar pa se tiče izraza ‚vsenarodna antifašistična osvobodilna revolucija‘, pa nam ga je z vso njegovo nerodnostjo in napihnjenostjo vsilila Kominternina v odgovor na takoimenovani ‚zagrebški‘ zbor maja 1941, ki je proglasil ‚proletarsko revolucijo‘ za naslednjo, takojšnjo fazo in s tem opustil dosedanje razdelitve revolucije v Jugoslaviji v ‚buržujsko‘ in ‚proletarsko‘ fazo.“ (Str. 57).

Vse to razmišljanje o „tradicionalnih koreninah četništva“ in vse to razpravljanje o primernosti ruske, bolje: boljševiske terminologije, je gotovo tudi del odgovora na vprašanje, ki ga Djilas sam večkrat ponavlja, in ki je vsekakor zanimivo za celotno razumevanje razvoja v Jugoslaviji: Zakaj partizanstvo v Srbiji ni uspelo vse dokler ni tja prišlo s pomočjo sovjetskih in bolgarskih divizij?

„Mnogo kasneje,“ piše Djilas na strani 99, „na poti iz Slovenije v Jajce leta 1943, je Kardelju ušla pripomba, da so bile v Srbiji leta 1941 zagrešene resne ‚sektaške napake‘. Kaj je imel v mislih, lahko samo ugibam, ker o tem ni nikdar več govoril, in meni je bilo nerodno vpraševati kajti človek, ki je nosil največ odgovornosti za te ‚napake‘, je moral biti — Tito. Kardelja je morda skrbelo, da hočem jaz zanetiti spor med njima. Mislim pa, da je Kardelj s ‚sektaškimi napakami‘ skušal označiti ozkost naše propagande (v Srbiji), pa morda tudi našo organizacijo samo, ki je imela izključno komunistični poveljniški kader, insignije itd., rdečo zvezdo, pozdrav s stisnjeno pestjo. Toda kasneje je vendar sam (Kardelj) sprejel podobne forme v Sloveniji. Ali pa je morda hotel vsak neuspeh, vsako stališče, ki se je razlikovalo od uradnega, označiti za ‚napako‘ in ‚odklon‘?“

„Danes se mi zdi,“ nadaljuje Djilas na isti strani, „da je bila ena teh ‚napak‘ parada v Užicah ob obletnici boljševiške revolucije, ...ki je bila očitno posnemanje parad na Rdečem trgu v Moskvi... Ta parada je sicer navdušila vojsko, ...je pa tudi ‚zožila boj proti okupatorju‘ ...in razkrila, da imajo komunisti čisto določene cilje in metode.“ (Str. 99).

Toda tudi ob vsem tem razmišljanju o napakah etc., je bilo Djilasu popolnoma jasno, da „široke mase v Srbiji, zlasti kmečke mase še niso bile pripravljene odpovedati se monarhistični tradiciji“. (Str. 355). In tudi če so bile kasneje, ali so danes, to ni zasluga Djilasa in partije... — —

SLOVENCEM

Ob 30-letnici obstoja je slovensko osrednje društvo v Argentini izdalo deklaracijo, ki jo v naslednjem prinašamo. —
Op. ured.

OB TRIDESETLETNICI DRUŠTVA „ZEDINJENA SLOVENIJA“

v Buenos Airesu pošiljamo njeni člani rojakom po svetu, v domovini ali že v svetu rojenim, vsem, ki v svojih srcih nosijo ideale svojih svobodnih očetov in dedov, vsem, ki se zavedajo, da slovenstvo ni le kri ali folklor ampak zakoličenost v zavesti naše skupne slovenske usode ter privolitev vanjo — nadvse prisrčen pozdrav!

Še poseben pozdrav želimo poslati našim bratom v domovini, tem, ki skozi vsa ta desetletja čuvajo v sebi in v svojih ogenj ljubezni do narodnih in verskih svetinj, boreč se proti toku, oblastem, ki se morejo obdržati na uzurpiranem prestolu samo z nasiljem, s širjenjem materializma, z rezanjem korenin vsemu, kar bi moglo roditi svobodo.

Člani društva „ZEDINJENA SLOVENIJA“ bratsko pozdravljamo vse druge svobodne slovenske organizacije v emigraciji. Moč vsake organizacije, na katerem koli od petih kontinentov že živi, in ne oziraje se na njeno številčno moč, ampak na duha, ki jo povezuje, je opora vsem ostalim svobodnim slovenskim organizacijam po svetu. Toda, ko z vsem srcem podpiramo rast te naše „Slovenije v svetu“, ponovno poudarimo — tako našim prijateljem, ki se kdaj bojijo, kakor našim nasprotnikom, ki bi si tega želeli... — da zamisel „Slovenije v svetu“, vsak dan močnejše, ni noben pobeg od nujnega aktivnega dela za čimprejšnjo svobodo naroda doma.

Način dela „Slovenije v svetu“ je različen od dela v domovini, kakor je življenje v emigraciji drugačno od življenja na rodni zemlji. Kot poli-

tična emigracija se zavedamo, da je naše poslanstvo osvoboditev Slovenije. Pri tej nalogi pa ne uporabljamo orožja ampak neizmerno moč resnice. Zavedamo se dolžnosti pričevanja pred svetom, da je komunizem največja nesreča za slovenski narod, kateremu je povzročil množico nedolžnih žrtev. Če je res kdaj za druge emigracije veljalo, da žal niso ničesar pozabile, pa se tudi v svetu ničesar naučile — z našo ni tako. Če česa nismo pozabili, je zato, ker tistega ne smemo. Bog ve, da to ni iz sovraštva do nikogar, ampak iz pravilne ljubezni do resnice, do nas samih in do vsega našega naroda.

V tridesetih letih smo kdaj menjali način dela, nikdar pa zapustili svojih načel niti ne osnovnega cilja: s širjenjem zdrave narodne zavednosti, ter s poglobljanjem krščanstva v nas, doseči končno zmago nad sovražnikom človeka in narodov, nad komunizmom. Naše politične emigracije bo konec šele takrat, ko bo prenehal vzrok zaradi katerega se je rodila, ko bo spet zavladata svoboda nad našim narodom. Naša moč, kot članov majhnega naroda je v visoki kakovosti našega dela, moralni klenosti, kulturni globini, trdni povezanosti med seboj, zasidranosti v preteklost in v veri v narodovo življensko silo. To je slovenska pot.

Zavedamo se, da ni nobeno delo za skupno dobro možno brez stalnega moralnega preroda v nas samih. Vemo pa tudi, da nikdar ni bila in da tudi danes nikjer na svetu ni možna svoboda vesti, vere in kulture, če prej ne pride do politične svobode.

Zavedamo se, da nobeno naše delo ne bo rodilo zdravega sadu, dokler mirno in z ljubeznijo ne pristanemo na usodo, ki nam je bila dana. Vemo pa tudi, kako je ista usoda preko trpljenja očistila naša srca in um, dala pa tudi možnost za širino vizije in za delovanje kakršnega doslej nismo poznali.

Zavedamo se, da noben narod na svetu ni povsem neodvisen in zavračamo vsako iluzorno in nerealistično iskanje rešitev, vemo pa tudi, da imamo pravico in možnost, da pridemo do nujne narodne samostojnosti. Z narodom je kot s človekom: pride doba, ko mora prevzeti nase vso težo lastne odgovornosti; sicer ne dozori in je nevarnost, da propade. Vemo, da še noben narod ni izginil, če je le hotel živeti, in da vera v lepšo bodočnost našega naroda ne more opešati, če je v nas upanje. Upanje pa je večno, kadar je v nas — ljubezen. Slovenska tisočletna usoda plavati proti toku masovnih pritiskov, nas je usposobila za samostojno življenje v svetu, ki ne trpi svobodnjakov, tako v okviru marksističnih diktatur, kakor v standardiziranem svetu konsumne družbe.

Zavedajoč se svojega poslanstva, vseh težav, ki nam jih to nalaga, pa tudi veličine trenutka, v katerega nas je Bog postavil, pozdravljamo vse svoje brate doma in po svetu z reko „Živeti in umreti za slovenstvo!“ Ni bil Slomšek edini, ki je pred stopetdesetimi leti tako mislil, je pa bil

on tisti, ki je na glas izrekel geslo, katero je za našo osebno in narodno rast danes prav tako — kakor takrat — življensko nujno.

S pogumom v srcu smo blizu vseh pogumnih slovenskih src!

April 1978.

ZEDINJENA SLOVENIJA

Buenos Aires

Saša Jerman

PRED LETI . . .

Pred leti je v Angliji podlegel zahrbtni bolezni *Saša Jerman*, po rodu Ljubljančan in po srcu pesnik in pisatelj. Med vojno je bil najprej član Slovenskega, nato pa Primorskega domobranstva, s katerim se je tudi umaknil v Italijo. Tu je živel in pisal v taboriščih Cesena, Forli in Eboli. Njegove rahločutne črtice so bile po večini objavljene v reviji: „Mi in Svet“, ki je izhajala v taborišču Eboli. Ker se je ohranilo le nekaj izvodov te revije, se nam zdi primerno in pravično, da Sašovo delo ohranimo slovenskemu življu izven domovine in v njej. — Op. ured.

Mlad je bil in vesel, pa so ga napravili za partizana.

V roki je stiskal brzostrelko in se tiho plazil po gozdni stezi. Samo mu je rojilo po glavi: ven, čimprej ven iz pekla...

Gosto smrečje ni prepuščalo svetlobe. Pa se mu je vendar zdelo, da je pot pred njim vsa svetla in lepa... Po njej se vrača v življenje, k materi, nazaj gre k zemlji, k plugu in soncu.

Nekje zadaj so ostali oni. Morda ga že iščejo. Pospetil je korake.

Suho listje mu je šumelo pod nogami, veter pa se je lovil ob gole veje hrastja. Dvoje svetlih oči se je zabliskalo v temi, zaskovikala je sova. Stresel se je, skoraj opotekel... Grmovje mu je potegnilo titovko z glave in ga oprasnilo po licih. Skoraj bi se sklonil ponjo, a je samo z nogami močneje vdaril ob tla in jo steptal. Veter se mu je zagnal v lase. Prijetno ga je hladilo.

Ostro je zrl predse in mislil. Tamle je studenec, pa one visoke smreke. In onkraj pot.

Potegnil je jug in prinesel s seboj pasji lajež.

Da, tam v vasi so. Zapustili so svoje domove, zgrabili za orožje in se postavili v bran. In on jih je napadal, ko so mu vendar ohranili dekle, pa mater in zemljo. Le k njim zdaj, pasti na kolena, skleniti roke in voljno pretrpeti. Nato pa domov, v delo, v življenje...

Drevje se je razredčilo, skozi vejevje so se zablestele zvezde... Še par dreves, pa grmovje... Obstal je na parobku. — Tam v polju, v ravnini nekje stoji vas. Tišina je. Skoraj strašna tišina. Samo veter opleta v vrhe. A čuti jih, one poštene, kako budno zro v temo, s prstom na petelinu, s smehlajem na ustnah...

Po licih sta mu spolzeli solzi, z dlanjo je segel v zmršene lase, zagnal je brzostrelko ob deblo, da je votlo zabobnelo in stekel v noč, se opotekal, padal...

Bližal se je vasi!

*

Njegova mati je nekje sedela ob peči in pletla.

In molila je zanj.

Pes v dvoru je tako čudno zavijal. Kot da bi jokal.

S stene je zrl mož s temnimi brkami in visokim, nagubanim čelom. Na steklu ob robah podobe se je nabral prah. — Njegov oče.

Mati je vstala, odložila pletenje in stopila k omari. Iz predala je potegnila sinovo sliko in jo pritisnila na ustne. Nazaj za peč je sedla.

Pes je zavijal.

Za pečjo je slonela žena; molila je in jokala.

Vsaka solza ji je zarisala novo črto v lice, za vsako solzo je en las osivcl. In žena je osivela. Že davno. Preveč gorja je preživela, preveč solza prelila, da bi jo mogel jok potolažiti.

Ura na steni je utihnila. Žena za pečjo je zadremala.

*

Za okopom je režala v noč cev, jekleno orožje je hladno molčalo. Mlad fant je budno zrl v temo, zdaj zdaj prisluhnil, se mirno nasmehnil in naslo- ni! na strojnico.

Pod vasjo v dolini je gozd in iz gozda rado šine.

Vojak se nasmehne, pogladi cev in zamrmra:

„Rado se tudi unese...“

*

Sopel je in tekcl.

Preko njiv, poti, čez meje in grmovje, čez potoke in ozare.

Samo tekcl je.

Že se je zasvetlikalo okno v vasi, skrbno zagrnjeno in skrito. Menda je celo petelin zapel... Fant teče.

V vas, k ljudem, v življenje! Srce mu trepetal od veselja, solze mu lijejo po licih. — Še par sto metrov.

Čuje se mukanje živine.

Dani se.

Vojak na oknu prisluhne. Mrko stisne zobe.

Da, čuje se.

Tam, od potoka...

„Stoj!“

Nič, samo teče. Bliža se.

„Stoj!“

Vedno bliže!

„Stoj!“ Jeklo zaškrtaja; ogenj in odmev.

Nato tišina.

Padel je. Ranjen je v prsi.

Umira...

Ah, ko pa bi tako rad živel.

Ljubil mater, ljubil dekle.

Krčevito steza roki, grabi prst, zemljo.

Oči mu strme v zarjo, ki vstaja za griči. — Duši ga v prsih, peče.

„O Bog...“

Krčevito je pritegnil dlani k ustom, poljubil zemljo v rokah in umrl.

*

Žena se je zbudila. Zaropotalo je nekaj v veži. Skozi duri stopi, pogleda. Nič ni, vse kot preje.

Samo pes v dvoru tuli in tuli.

Žena sklene roke: „Za verne duše v vicah...“

*

Danilo se je. Veter je potegnil preko vasi in se pognal čez polje in čez mrtvo truplo na njem...

IZ PISEM

G. urednik.

Tri stvari bi rad pripomnil k članku Staneta Bude: „Četništvo in domobranstvo“ (Tabor, 1—2, 1978, str. 9). Buda ima seveda pravico, da pove svoje mnenje in tudi pove, da gre za osebno mnenje.

Prvič: Jeseni 1944 Notranjski odred ni prešel preko Iga na borovniško stran temveč ravno obratno. 14. decembra smo prečkali barje, pa ne pri Igu, temveč preko, odnosno mimo črne vasi in šli v dolenske hribe.

Tam smo ostali do približno pepelnične srede 1. 1945, ki je morala biti nekje februarja. Vmes pa se je primeril incident, ki se ga spominja Stane Buda, čeprav pod napačnim datumom. O Božiču 1944 je med Stično in Višnjo goro odskočila posadka zadetega ameriškega letala in vsa na en ali drug način prišla v Notranjski četniški odred, kjer je že bilo okrog 7 drugih zaveznikov, Angležev in Američanov. 1. januarja 1945 so Nemci izvedli široko zasnovano hajko na slovenske četnike z namenom,

da bi zajeli Zaveznike. Ti so bili takrat na Leskovcu tik ob stari demarkacijski meji; in glavni nemški oddelek, ki bi jih moral zajeti, je prodiral iz št. Vida pri Stični. Drugi oddelki so se pomikali proti Leskovcu iz Litijske, Grosuplje in Višnje gore. Toda domobranksko poveljstvo v št. Vidu (ali pa morda „četniški agent“ med njimi) je poslalo enega samega domobranca v svojo naglico na Leskovec in ta nas je pravočasno alarmiral, tako da je naša zadnja straža izginila v hosti na severovzhodni strani leskovške čistilnice priav, ko je nemška izvidnica dosegla jugozahodno stran iste čistilnice. Nemci so potem precizno obkoljevali Leskovec, ki pa je bil seveda že prazen.

Med potjo z Leskovca smo srečali nemški oddelek, ki je šel nad nas iz Grosupelj. Nemci so bili na kolovozu v dolini, mi pa „po celem“ (snega je bilo do pasu) vrh grebena in smo se obesili mulam za repe, da ne bi začele rigati. Šli smo potem direktno proti Barju in se ustavili, menda res samo za 24 ur, v vasi Matena sredi barja. Če smo res zato morali imeti domobranksko „dovoljenje“, ne vem, ker sem bil navaden „soldat“. Že v Mateni pa so nas ljudje postrani gledali zaradi tistih čudnih vojakov, ki niso nič govorili med seboj, pa skoraj vsi so imeli rdeče lase in nekakšne nerodne gumijaste škornje. Ljudem smo govorili, da so to „bosanski“ četniki; pa Ižanec ni tako neumen, da bi nam verjel.

Iz Matene smo se nato vrnili nazaj proti Leskovcu in Polici in tam nekje se je od nas ločil poseben oddelek, v katerem so bili vsi Amerikanci. Ta odred je šel potem svojo pot z navodilom, da se na določen dan in na določenem mestu spet združimo. Do tega pa ni prišlo, ker jih je Gestapo s policijskimi psi izsledila in zajela na Selah nad Lipoglavom. To je tudi skupina, za katero je bilo na procesu proti Bitencu rečeno, da so jih Nemci vse postrelili, kar pa ni res, ker so šli vsi v vojno ujetništvo in kasneje domov. Zveza z njimi obstaja.

Drugič: Če bi Stane Buda podrobno preštudiral zgodovino slovenskih političnih obrazcev, bi ugotovil, da je bila prvotna molitev: Zdravo, Marija! Ne gre tu za nikakšen „sokolski“ manever, temveč enostavno za točnejši prevod izraza „AVE“. Zamenjan je bil za „Zdrava, Marija“ šele, ko so se svetovnonazorska nasprotja zaostri in pač ni kazalo, da bi Marijo pozdravljali „po sokolsko“, ali bolje po „liberalno“.

Tretjič: Tudi pesmi „Legionarji, domobranci“, ki je še DANES priljubljena med borci, domobranstvu niso podtaknili Sokoli. V „Taboru“ (1975, št. 12, str. 307), je Ljenko Urbančič pač odkrito in jasno povedal, kako je bila ta pesem izbrana. Zdi se mi sicer, da je bil Ljenko res tudi Sokol, vendar gre tu gotovo le za slučaj, ne pa za „sokolski manever“, kar bi, mislim, potrnil tudi Ljenko sam.

BMP

Ob zaključku številke smo prejeli žalostno vest, da je dne 21. aprila 1978 v Clevelandu umrl član in večkratni odbornik zveze Tabor, so**borec Marjan Jakopič**.

Žalujočim naše globoko sožalje.

NA UREDNIŠKI MIZI

Naše dopisnike ponovno prosimo, da na vse izrezke iz časopisov in drugih publikacij, ki nam jih pošiljajo, zapišejo naslov, letnik, številko, kraj, kjer izhaja, in datum publikacije. Mnogih izrezkov, ki nam jih pošiljate, ne moremo uporabiti, ker nam manjkajo ti podatki. Prav tako opozarjamo dopisnike, da morajo vse te podatke omeniti tudi, kadar v svojih dopisih citirajo izvlečke iz drugih publikacij. To so dolžni po mednarodno priznanih tiskovnih pravnih normah.

DAROVALI SO:

(Od 1. 3. 1978 do 31. 3. 1978.)

Zavetišče:

N. N., Quilmes	1.000
Rozman Franc	400
Mivšek Anton	3.000
Slavič Franc	10.000
Artač Viktor	5.000
R. P. Horn Jože	800
R. P. Škerbec Jože — cerkvena nabirka pri sv. maši v zavetišču 19. 3. 1978. .	9.600
Kokelj — druž. — Kanada (dol.)	50
Prof. Nace Frančič je izročil iz zapuščine pok. Konrada Sršen za Zavetišče	
Dr. Gr. Rožmana	200.000
V spomin na pok. Jožeta Jakoš:	
Zajec Milan (dol.)	10
Oreh Filip (dol.)	10
V spomin na pok. <i>Gabriele Albreht</i> :	
Pavlovčič Oskar — družina	5.000
V spomin na pok. <i>Ano Stramare</i> :	
Fajfar Franc — družina .	2.000
V spomin na pok. <i>Dr. Fr. Blatnik</i> :	
Štefanič Jože	2.000
V spomin na pok. <i>Ivanko Gregorič</i> :	
Štefanič Elza	1.000

V spomin na pok. <i>Ano Matičič</i> :	
Blejec Ema	1.000
V spomin na pok. <i>Franca Janežič</i> :	
Mikuž Štefka	5.000
Tomaževič Lovro	1.000
V spomin na pok. <i>Ludvika Megušar</i> :	
Dolenc Vencel	2.000
V spomin na pok. <i>Olgo Rupnik</i> :	
Štefanič Jože	2.000
Blejec Ema	1.000
Šušteršič Božo	2.000
Amon Janez	10.000
Tomaževič Lovro	1.000
Dolenc Vencel	2.000
Inž. Matičič Anton in Lina	3.000
Frančič Nace	1.000
V spom. na p. <i>svaka duh. K. Erjavec</i> :	
Erjavec Ida	5.000
V spomin na pok. <i>strica duh. K. Erjavec</i> :	
Tomazin Metka	3.000
<i>Ob obletnici smrti mame:</i>	
Buda Stane	5.000
<i>Tiskovni sklad glasila Tabor:</i>	
Tome Valentin	7.000
Buda Stane	3.000
Tršan Janez	5.000
Šproc Berta (v spomin na pok. Olgo Rupnik)	5.000
Zupančič Hinko (dol.) ...	12

V S E B I N A

El terrorismo, una empresa multinacional	81
Terorizem — večnarodno podjetje	82
Usodni dnevi — usodni koraki	84
Nepojmljiva tragika	86
Solženicin in usoda ruskega naroda (T. S.)	90
Življenjski jubileji slovenskih prvoborcev	97
Nova vojna in komunistična grozodejstva v Indokini (T. S.)	106
Naše mladike	108
Blago sovražstvo (V. L.)	109
Slovenec	123
Pred leti (Saša Jerman)	125
Iz pisem	127
Na uredniški mizi	III
Darovali so	III

